

JANUAR 2010

EVALUERING AF NORDIC MASTER PROGRAMME

Udarbejdet af Oxford Research

Indhold

Forord	5
Kapitel 1. Resume	7
Kapitel 2. English Abstract	11
Kapitel 3. Introduktion til Nordic Master Programme	13
3.1 Kontekst, formål og mål.....	13
3.2 Ansøgningskriterier.....	14
Kapitel 4. Ansøgning, formelle samarbejdsaftaler og forpligtelse	19
4.1 Ansøgningsrunderne og administrationen af Nordic Master Programme....	19
4.2 Baggrund og motivation for ansøgningerne	20
4.3 Konsortiedannelse og samarbejdsaftaler.....	21
4.4 Forpligtelse på ledelsesniveau	23
4.5 Fra planlægning til gennemførelse.....	24
4.6 Opsamling	25
Kapitel 5. Planlægningen af programmerne	28
5.1 Studieopbygning og finansiering	28
5.2 Manglende indsigt i juridiske forhold	29
5.3 Et fagligt og et administrativt spor i samarbejdet	30
5.4 Opsamling	31
Kapitel 6. Markedsføring og optag	32
6.1 Studerende på Nordic Master Programme.....	32
6.2 Konkurrencen om de studerende	33
6.3 Studiefgifter og optag	36
6.4 Procedurer for optagelse.....	37
6.5 Opsamling	38
Kapitel 7. Programindhold og effekt	40
7.1 Forskellige programtyper og diplomer	40
7.2 Undervisningsformer og studiemiljø	41
7.3 Mobilitet	44
7.4 Tilfredshed, merværdi og erhvervsrelevans.....	45
7.5 Opsamling	48
Kapitel 8. Målopfyldeelse	50
8.1 Vurdering af opfyldelse af delmålsætninger	50

Kapitel 9. Anbefalinger	54
9.1 Anbefalinger på konsortieniveau.....	54
9.2 Anbefalinger på programniveau.....	55
9.3 Anbefalinger på nordisk niveau.....	58
Kapitel 10. Metode	62
9.4 Evalueringens kilder	62
10.1 Dataindsamling	63

Forord

Internationale uddannelser skabes for at fremme mobiliteten af studerende og forskere, for at styrke kvaliteten i uddannelserne og udveksle best practice og for at fremme bedre og mere internationalt anerkendte videnmiljøer.

Siden slutningen af 1990'erne er antallet af kandidatuddannelser, som tilbydes af konsortier af universiteter på tværs af de europæiske lande, vokset voldsomt. Det estimeres således, at der i dag er omkring 2.500 joint programmer alene i Europa. Det er resultaterne af både et øget samspil mellem universiteterne i Europa og af Bologna-processen. Samtidig har der i de seneste 5-10 år været et stort politisk ønske på europæisk plan om at styrke internationalisering af uddannelser, bl.a. via Erasmus Mundus programmet.

På Nordisk plan har Nordisk Ministerråd med Nordic Master Programme siden 2007 styrket samspillet mellem nordiske videninstitutioner omkring fælles kandidatuddannelser. I alt 16 Nordic Master Programmes er nu godkendt.

Denne evaluering sætter fokus på Nordic Master Programme som koncept og som program. Derfor vurderes forhold som incitamentsstrukturer, målopfyldelse i forhold til hensigterne, administration, markedsføring og søgning til programmerne. Det er således programmet der er genstand for evalueringen, og ikke kvaliteten af de enkelte godkendte Nordic Master Programmes.

Evalueringen viser, at Nordic Master Programme på mange områder har ramt rigtigt. Men der er heller ingen tvivl om, at internationalisering af kandidatuddannelser er et forholdsvis nyt fænomen, hvor der stadig udstår en række udfordringer, som bør løses for at fremme et yderligere uddannelsessamspil i Norden.

God læsning.

Henrik Mahncke
Vicedirektør, Oxford Research A/S

Februar 2011

Kapitel 1. Resume

Der har på nuværende tidspunkt været tre ansøgningsrunder til Nordic Master Programme – i 2007, 2009 og 2010. Ved de tre ansøgningsrunder er i alt indkommet 86 ansøgninger. 16 ansøgninger blev godkendt, og dermed er 40 unikke institutioner og mere end 20 universiteter involveret i et nordisk samarbejde om højere uddannelse, tilskyndet af Nordisk Ministerråd. Dertil kommer, at samarbejdet omkring de mange konsortier, der ikke er blevet godkendt, formentlig har givet anledning til andet samarbejde og videreudvikling af eventuelle fremtidige samarbejder. Pr. 2010 har syv af de 10 masterprogrammer, der fik midler i 2007 og 2009, har haft optag af studerende. Og seks nye programmer er netop ved at skubbe udviklingen af programmerne i gang efter i 2010 at være blevet godkendt som Nordic Master Programmer. Disse tal taler deres eget tydelige sprog. Nordisk Ministerråd har med Nordic Master Programme været med til at kickstarte og stimulere samarbejde om højere uddannelse på tværs af de nordiske lande.

Helt overordnet tydeliggør nærværende evaluering, at ideen med Nordic Master Programme er god og givtig for en lang række akademiske områder og for Norden som uddannelsesregion. Nordic Master Programme har sat gang i det tværnationale samarbejde i regionen og skabt synergieffekter, der gavner specifikke fagområder uddannelses- og forskningsmæssigt, ligesom programmet har været med til at synliggøre nordens muligheder i forhold til højere uddannelse og tiltrækning af internationale studerende.

Evalueringen viser, at det primære formål med Nordic Master Programme er opfyldt. Der er dog også nogle delmål, som kun i nogen eller mindre grad er opfyldt. Nordisk Ministerråd har med Nordic Master Programme **i høj grad** bidraget til at stimulere udviklingen af masterprogrammer på tværs af de nordiske lande og derigennem styrket og stimuleret uddannelsessamarbejdet mellem højere uddannelsesinstitutioner i Norden.

Evaluatoren vurderer, at målet med Nordic Master Programme **i nogen grad** er opfyldt, når det gælder målet om, at udvikle akademiske studier og nye modeller for uddannelsessamarbejde i de nordiske lande. Når målet kun er opfyldt delvist skyldes det, at der er stor forskel på, hvor nytænkende indholdet og modellerne for samarbejdet er i de etablerede Nordiske Masterprogrammer.

Endelig er det evaluators vurdering, at målopfyldelsen er opfyldt **i mindre grad**, når det gælder synliggørelse og good practice. Rammerne for Nordic Master Programme giver gode muligheder for videnddeling, men mulighederne er ikke udnyttet til fulde, og der har ikke været nogen samlet konceptuel markedsføring af programmerne med Nordic Master Programme som brand. Omvendt har udviklingen af programmerne givet mulighed for at indsamle praktisk viden om væsentlige grænsehindre for nordisk samarbejde på uddannelsesområdet, og det giver fremadrettet mulighed for at påvirke området og skabe bedre rammer for Norden som en toneangivende spiller inden for højere uddannelse.

Samlet set er det i forhold til målopfyldelsen evaluators vurdering, at de mest centrale mål med Nordic Master Programme er opfyldt, mens de underordnede mål i mindre grad er opfyldt. På den baggrund vurderer evaluatoren, at det er givtigt at fortsætte programmet. Der er dog visse justeringer, der kan være med til at sikre en endnu bedre målopfyldelse, en bedre proces for de involverede aktører i programmerne og bedre og mere driftsikre Nordiske Masterprogrammer.

Anbefalingerne, som evaluator på baggrund af evalueringen ønsker at videregive, retter sig mod tre niveauer: Konsortieniveau, programniveau og nordisk niveau. De tre niveauer understreger, at der er mange forskellige aktører, som indgår i forbedringen af samarbejdet om højere uddannelse i Norden, og en indsats kræver handling på flere niveauer.

På konsortieniveau er anbefalingerne, at det i højere grad sikres, at de rette personer involveres i samarbejdet fra begyndelsen. Det er vigtigt, at de involverede er fast tilknyttede personer med beslutningskompetence og et langsigtet perspektiv. Det administrative personale skal involveres fra begyndelsen for at imødekomme udfordringerne omkring de administrative og juridiske forhold, der er forbundet med at udbyde tværnationale masterprogrammer. Endelig er det vigtigt, at de relevante ledelsesniveauer involveres og får ejerskab til programmet med henblik på at skabe bæredygtighed i driften af programmerne. I konsortiesamarbejdet viser evalueringen også, at der store fordele i at forventningsafstemme grundigt parterne imellem og indgå detaljerede samarbejdsaftaler.

På programniveau anbefaler evaluator, at Nordisk Ministerråd overvejer en række justeringer af Nordic Master Programme. I forbindelse med ansøgningen kan mere klare retningslinjer for anvendelsen af midler og krav til programmerne sikre målopfyldelsen af programmet samt guide og støtte aktørerne i deres samarbejde. Evalueringen viser også, at der i opstartsperioden er behov for mere organiseret viden og erfaringsudveksling om udfordringer og muligheder i samarbejdet og om de gældende regler i de forskellige lande, som udgør rammerne for samarbejdet. I den sammenhæng er det aktuelt at styrke administrationen af processen, som især omkring udbuddet af ansøgningsrunden i 2009 haltede. Her anbefaler evaluator en afdækning af, hos hvilken organisation denne opgave er bedst kan placeres.

I forhold til de økonomiske rammer anbefaler evaluator, at midlerne fra Nordisk Ministerråd opdeles, så en del af midlerne kan anvendes til den tidlige drift af programmet. Det kan sikre bæredygtighed på længere sigt og motivere medfinansiering i konsortiet. Derudover anbefales det, at Nordisk Ministerråd opretholder en pulje til mobilitetsstøtte.

I forhold til programtyper og optag viser evalueringen, at der er store forskelle programmerne imellem, og evaluator vurderer, at det er vigtigt fremadrettet at sikre kvaliteten og originaliteten i de programmer, der godkendes. Evaluator anbefaler, at det stilles større krav til programmernes nytænkning, så det sikres, at alle programmer har den kvalitet og den nyskabende indhold, som de stærkeste og mest nytænkende af de etablerede programmer har. Særligt med øje for en cost-effective analyse af Nordic Master Programme skal det, når pilotfasen afsluttes, sikres, at midlerne bruges rigtigt og får den effekt i forhold til kvalitet og antal studerende, som det er forventeligt, set i forhold til det beløb, konsortierne modtager.

Endelig er det evaluators overordnede anbefaling, at Nordic Master Programme fortsættes, men at der fremover godkendes færre programmer, som alle gør brug af nye modeller for samarbejde om højere uddannelse og bidrager til en udvikling af det pågældende akademiske felt. Derudover bør der fremadrettet lægges stor vægt på at sikre programmernes bæredygtighed, økonomisk såvel som indholdsmæssigt i forhold til aftagerne.

På nordisk niveau viser evalueringen, at der i forhold til det nordiske samarbejde om højere uddannelse er en række grænsehindre, der er med til at besværliggøre og sætte begrænsninger for, hvordan programmerne kan sammensættes, og hvor fælles eller "joint" de programmer, der udbydes, kan være.

Forskellige regler, hvad angår eksempelvis akkreditering, studieafgifter og tildeling af grader (fx joint, double og multiple degrees) betyder for det første, at det kræver mange ressourcer at kortlægge de gældende regler i de lande, der er med i et givent konsorti-

um. For det andet skal programmet tilpasses de muligheder og begrænsninger, der er i lovgivningen, og i nogle tilfælde bliver programmerne mindre fælles og mindre nytænkende, fordi lovgivningen sætter begrænsninger.

Anbefalingen fra evaluator er, at Nordisk Ministerråd fremadrettet sætter fokus på, hvordan forskellig lovgivning i de nordiske lande udgør afgørende barrierer for Nordens position som en toneangivende spiller på det internationale marked for uddannelse med konkrete eksempler fra pilotfasen af Nordic Master Programme. Dertil er det aktuelt at kortlægge løsningsmodeller for harmonisering af de forskellige områder.

Der, hvor der særligt er behov for harmonisering og en implementering af Bologna-processen, er i forhold til regler omkring studieafgifter, muligheder for udstedelse af joint degrees, double og multiple degrees samt gensidig anerkendelse og akkreditering af uddannelser på tværs af landene.

Kapitel 2. English Abstract

The Nordic Master Programme is a pilot initiative conducted by the Nordic Council of Ministers from 2007 to 2010.

The **purpose** of the Nordic Master Programme is to strengthen the Nordic region as a more coherent unit, boost its competitiveness, and attract both Nordic and non-Nordic students to study at Nordic higher educational institutes.

In the timeframe of the pilot initiative there have been three calls for applications, in 2007, 2009 and 2010. All in all 86 consortia have applied for a Nordic Master Programme and 16 have been approved. At this point, 163 students are enrolled in a Nordic Master Programme. The evaluation focuses on the 10 consortia what were approved in 2007 and 2009, since these have experience with regard to designing, planning and conducting the Nordic Master Programme.

The **evaluation results** show generally that the Nordic Master Programme strengthens and stimulates Nordic cooperation between the Nordic universities within a broad variety of disciplines. The Nordic Master Programme has facilitated and established the Nordic cooperation in the areas of Master programmes and research, thus created synergy effects that both strengthens the disciplines and the research and makes the Nordic region more attractive to foreign students. This indicates that the Nordic Council of Ministers has laid a sound foundation for the fulfillment of the purpose of the Nordic Master Programme.

In regard to the specific goals of the Nordic Master Programme, the evaluation points out that there is a variety in the fulfillment of these. The Nordic Master Programme has to a *high degree* stimulated the development of Master programmes and cooperation across the Nordic countries, albeit there has been less focus on attracting external stakeholders to the programmes. The Nordic Master Programme has to *some degree* succeeded in developing new academic studies and new models for cooperation among the Nordic countries. Some programmes have been highly innovative and created new areas within and between disciplines, while other programmes have based the foundation of the Nordic Master Programme on already established master programmes. The Nordic Master Programme has to a *less degree* succeeded in creating visibility of the programmes and promoting 'good practice'. The establishment of the brand "Nordic Master Programme" and the general marketing of the Nordic Master Programme have somewhat been neglected.

The evaluation lays out three levels of **recommendations** that each address different aspects of the Nordic Master Programme.

At the **consortia level**, Oxford Research recommends that the administrative personnel are included from the start of the process, since a lot of the obstacles a potential NMP meet concern administrative and legal aspects. Furthermore, it is important to create ownership and commitment from the higher faculty level, since this makes the running of the programme smoother.

At the **programme level**, Oxford Research recommends that fewer programmes prospectively should receive funding. New programmes should have stricter obligations to the design of the programme, so only programmes that are highly innovative or create new models for cooperation are included. By lowering the number of future Nordic Master

Programmes the Nordic Council of Ministers could ensure the economic sustainability of the programmes and ensure that they contribute to the development of disciplines, research and Nordic cooperation in the higher education area. Other recommendations to optimise the programme level are to establish a set of guidelines that programmes can use to navigate in the Nordic higher educational legislation, to promote the 'brand' Nordic Master Programme as a quality mark and to enable a smooth economic model where a balance between the funds for the development of the programme and the initial running of the programme is created.

At the **Nordic level**, Oxford Research recommends that the Nordic Council of Ministers highlights the consequences of different legislation and quality assurance processes in the higher education area to relevant stakeholders. The evaluation points out that certain border barriers complicate and limit the design and conduction of the Nordic Master Programme. This is, for example, different guidelines for study fees, different legislation for enabling joint and double degrees and uneven recognition of the accreditation of the programmes.

Kapitel 3. Introduktion til Nordic Master Programme

3.1 Kontekst, formål og mål

I en globaliseret vidensøkonomi spiller uddannelse på tværs af institutioner og landegrænser en stadig større rolle. Konkurrencen om de studerende er hård, og videregående uddannelsesinstitutioner kæmper om at tiltrække de bedste. På europæisk plan er Bologna-processen et forsøg på ikke alene at standardisere strukturen og kvaliteten i de videregående uddannelser på tværs af lande, men også at promovere Europa på verdensplan som et attraktivt sted at studere.¹

Internationale masterprogrammer er en måde at tiltrække studerende på ved at tilbyde unikke uddannelser, der på den ene side giver mulighed for fordybelse og specialisering inden for et snævert område og på den anden side giver den studerende en international og interkulturel erfaring. EU's Erasmus Mundus-program er et eksempel herpå. Meget tyder på, at internationale masterprogrammer i de kommende år vil spille en stadig større rolle i det globale landskab inden for videregående uddannelse.² Det er en internationaliseringsstrategi, som er baseret på de grundlæggende akademiske dyder: undervisnings-/læringsprocesser og produktionen af ny viden. Udviklingen af programmerne er baseret på akademisk samarbejde og bidrager dermed til øget netværksdannelse og vidensudveksling mellem forskere ved de deltagende universiteter. Samtidig kan de fælles uddannelsesstilbud medvirke til at styrke den fremtidige rekruttering af forskere til specialiserede forskningsområder. Strategien indebærer således fordele for både de involverede individer og institutioner såvel som regionale og nationale uddannelsessystemer.

I kontekst af disse internationale strømninger besluttede Nordisk Ministerråd i starten af 2007 at oprette Nordic Master Programme. Nordisk Ministerråds fokus var at facilitere og optimere samarbejdet mellem de nordiske universiteter for herved at tiltrække og fastholde den højtuddannede arbejdskraft i Norden, idet *"det globale uddannelsesmarked i stigende grad kæmper om de kloge hoveder og Norden skal gøre sig gældende som et fælles uddannelsesrum, hvis vi vil være med i kapløbet"*.³ Programmet blev i udgangspunktet oprettet som et pilotprojekt, der skulle afprøve de nordiske muligheder og etablere erfaringer med at drive internationale masterprogrammer i en nordisk kontekst.

Det overordnede **formål** med Nordic Master Programme er således at skabe unikke uddannelsesstilbud i Norden gennem udviklingen af en række nordiske masteruddannelser, der samler det bedste, de nordiske videregående uddannelsesinstitutioner har at tilbyde, og således kan bidrage til at styrke Norden som uddannelsesregion. Herved kan Nordens konkurrenceevne internationalt styrkes, og både nordiske og ikke-nordiske studerende

¹ Sigrun Nickel, Thorsten Zdebel, Don F. Westerheijden: "Joint Degrees in European Higher Education. Obstacles and opportunities for transnational programme partnerships based on the example of the German-Dutch EUREGIO", CHE (Center for Higher Education Development, Germany) and CHEPS (Center for Higher Education Policy Studies, Netherlands), 2009, www.ciddd.org.

² Jane Knight: "Joint and Double Degree Programmes: Vexing Questions and Issues", Ontario Institute for the Study of Education, University of Toronto, 2008, www.obhe.ac.uk.

³ "Nordiske Ministre giver nye muligheder for at studere i Norden", 30/10/2008 på www.norden.org

kan tiltrækkes til de højere uddannelsesinstitutioner i Norden.⁴ Nordic Master Programme lægger sig op ad en lang tradition for samarbejde på universitetsområdet i Norden, hvor fx nordiske forskere allerede længe har samarbejdet i regi af Nordplus og Nordforsk. Derudover er det Nordisk Ministerråds vurdering, at der via de relative ligheder der findes mellem landene, og det gode kvalitetssikringsarbejde, der foregår i Norden findes et solidt grundlag for at skabe innovative og attraktive masterprogrammer.⁵

Nordisk Ministerråd har derudover opsat en række **mål** for Nordic Master Programme, som handler om at:

- Stimulere samarbejdet mellem højere uddannelsesinstitutioner og andre relevante aktører imellem, og styrke Norden som region.
- Synliggøre de nordiske højere uddannelsesinstitutioner på den internationale arena, og sprede "good practice".
- Udvikle nye modeller for nordisk uddannelsessamarbejde.
- Udvikle nye områder for akademiske studier.
- Skabe specialiseret viden inden for området hvor ekspertise er efterspurgt og nødvendig.
- Stimulere og støtte udviklingen af flere masterprogrammer som i fællesskab udbydes i samarbejde mellem højere uddannelsesinstitutioner i flere nordiske lande.

I evalueringen fungerer både formål og mål for Nordic Master Programme som en rettesnor for at vurdere, hvorvidt de tildelte programmer og den praksis, der er etableret i forbindelse med Nordic Master Programme, har medvirket til at opfylde ambitionerne med programmet.

3.2 Ansøgningskriterier

Nordisk Ministerråd har siden opstarten af Nordic Master Programme i 2007 haft tre ansøgningsrunder - i 2007 i 2009 og i 2010. Nordic Master Programme var i forbindelse med den første ansøgningsrunde i 2007 administreret af Nordisk Ministerråd, men administrationen blev inden ansøgningsrunden i 2009 lagt ud til "Senter for internationalisering av høgre utdanning" (SIU) i Norge. Også ansøgningsrunden i 2010 var administreret af SIU. Det skal i den forbindelse bemærkes, at ansøgningsrunden i 2010 ikke er en del af genstandsfeltet for evalueringen. Det skyldes at dataindsamlingen foregik inden ansøgningsfristen i 2010.

I ansøgningen til Nordic Master Programme skal ansøgerne opfylde en række formelle og uddannelsesrelaterede kriterier, før de kan komme i betragtning til at blive et Nordic Master Programme. Således henføres ansøgningskriterierne både til faktuelle kriterier, indholdsmæssige kriterier og kriterier til konsortiet, der alle skal opfyldes for, at et konsortium kommer i betragtning som et Nordic Master Programme.

De **formelle kriterier** er, at:

⁴ Nordisk Ministerråd, 2010, Call for proposals.

⁵ Nordisk Ministerråd, 2010, Call for proposals.

- Der minimum skal være tre uddannelsesinstitutioner fra tre af de nordiske lande i ansøgningen.
- De lande, der kan ansøge, er de fem nordiske lande inkl. de selvstyrende områder (Færøerne, Grønland og Åland).
- De samarbejdende uddannelsesinstitutioner skal ansøge som et konsortium.
- Hvert konsortium skal udbyde ph.d.-uddannelse inden for den pågældende disciplin.
- Det konsortium, der modtager økonomiske midler, skal også bestå af de uddannelsesinstitutioner, der udvikler og starter programmet.
- Hvert konsortium vælger en uddannelsesinstitution som projektkoordinator.

De **uddannelsesrelaterede kriterier** er, at:

- Programmet skal omfatte 120 ECTS.
- Hver deltagende uddannelsesinstitution skal udbyde minimum 20 ECTS.
- Programmet skal undervises på engelsk.
- Der skal etableres "joint study programmes" hvor de færdige studerende modtager et fælles eller to/flere nationale eksamensbeviser afhængige af den nationale lovgivning.
- Programmet skal være akkrediteret i alle lande der er involveret.

I udvælgelsen af programmerne bliver ansøgerne derudover også **kvalitativt vurderet** af Nordisk Ministerråds komité bestående af eksperter fra nordiske og ikke-nordiske lande. Vurderingen af ansøgningen omhandler bl.a.:

- Kvaliteten af ansøgningen
- Formålet med programmet
- Kobling til forskning
- Innovationsgrad
- Forudsætninger for at tiltrække internationale studerende.

Derudover har der inden for de enkelte ansøgningsrunder været særlige områder, der kunne prioriteres. Eksempelvis lagde Nordisk Ministerråd i forbindelse med ansøgningsrunderne til 2010 op til, at især de mindre uddannelsesretninger blev prioriteret.

Når programmerne er blevet godkendt som et Nordic Master Programme er der yderligere to krav, de skal overholde i forhold til **den bevilling** på op til 1 mio. DKK, som programmerne får fra Nordisk Ministerråd. Disse er, at:

- Udbetalingen sker i to rater: En i starten af projektperioden, og en når programmet starter.
- Den økonomiske bevilling må kun anvendes til udvikling af programmet – ikke til drift.

3.2.1 Ansøgningsrunde i 2007

I ansøgningsrunderne i 2007 var der **41 konsortier** der **ansøgte** om at blive et Nordic Master Programme. **Seks programmer** blev **optaget**. Oprindeligt var det fra Nordisk Ministerråd planlagt, at der kun skulle tildeles midler til tre programmer, men både på grund af et stort antal ansøgere, og ansøgernes kvalitet besluttede Nordisk Ministerråd at tildele seks konsortier midler til at etablere et Nordic Master Programme.

Tabel 3.2.1 viser de seks programmer, der blev tildelt midler i 2007 fordelt på titel, partnerinstitutioner og koordinerende institution.

Tabel 3.2.1 Oversigt over Nordic Masterprogrammer, tildelt midler i 2007		
Titel	Koordinerende institution	Partnerinstitutioner
Nordic Master in Gerontology (NordMaG)	University of Jyväskylä (FI)	University of Iceland Lund University
Nordic Master in Plant Pathology (NorPath)	University of Copenhagen (DK)	University of Helsinki Agricultural University of Iceland Swedish University of Agricultural Sciences Norwegian University of Life Sciences
Nordic Master in the Religious Roots of Europe	Aarhus University (DK)	The University of Bergen University of Copenhagen University of Helsinki Lund University University of Oslo
Nordic Master in Marine Ecosystems and Climate	The University of Bergen (NO)	University of Iceland University of Faroe Islands
Nordic Master in Innovative Sustainable Energy Engineering	KTH Royal Institute of Technology (SE)	Aalto University Technical University of Denmark Norwegian University of Science and Technology Chalmers University of Technology University of Iceland
Nordic Master in Innovative Information and Communication Technologies (iICT)	The University of Turku (FI)	Technical University of Denmark KTH Royal Institute of Technology Åbo Akademi University

3.2.2 Ansøgningsrunde i 2009

I 2009 var der **10 konsortier** der **ansøgte**, hvoraf **fire** fik **tildelt** midler til at etablere et Nordic Master Programme. Ansøgningstidspunktet på året, tekniske udfordringer samt generel information omkring Nordic Master Programme kan ifølge interessenterne til programmet være mulige forklaringsfaktorer på det relativt begrænsede antal ansøgere i forhold til i 2007.

I 2009 var der ikke et eksplicit fokusområde for programmerne, som i særlig grad blev understreget i udbudsmaterialet, men i lighed med udbuddet i 2007 blev programmerne vurderet på ansøgningens generelle kvalitet.

Tabel 3.2.2 viser, hvilke programmer der fik tildelt midler til Nordic Master Programme i 2009, hvem der koordinerer programmet, samt hvilke partnerinstitutioner der er med.

Tabel 3.2.2 Oversigt over Nordic Masterprogrammer, tildelt midler i 2009		
Titel	Koordinerende institution	Partnerinstitutioner
Nordic Master in Computational Chemistry and Physics	University of Tromsø (NO)	Göteborg University - Sweden Helsinki University - Finland Iceland University - Iceland Royal Institute of Technology - Sweden
Nordic Master in Maritime Engineering	Technical University of Denmark (DK)	Chalmers University of Technology Helsinki University of Technology Norwegian University of Science and Technology Royal Institute of Technology

Nordic Master in Didactics of Mathematic	University of Agder (NO)	Danish School of Education, University of Aarhus University of Copenhagen University of Tampere Åbo Akademi University
Everyday Practices in Changing Societies	University of Helsinki (FI)	Linköping University University of Stavanger Roskilde University

3.2.3 Ansøgningsrunde i 2010

I udbuddet for ansøgninger i 2010 opfordrede Nordisk Ministerråd særligt små emneområder til at ansøge om Nordic Master Programme. I alt **ansøgte 35 konsortier** om midler til at etablere et Nordic Master Programme. Heraf fik **seks tildelt midler**.

Tabel 3.2.3 viser, hvilke programmer der fik tildelt midler til Nordic Master Programme i 2010, hvem der koordinerer programmet, samt hvilke partnerinstitutioner der er med.

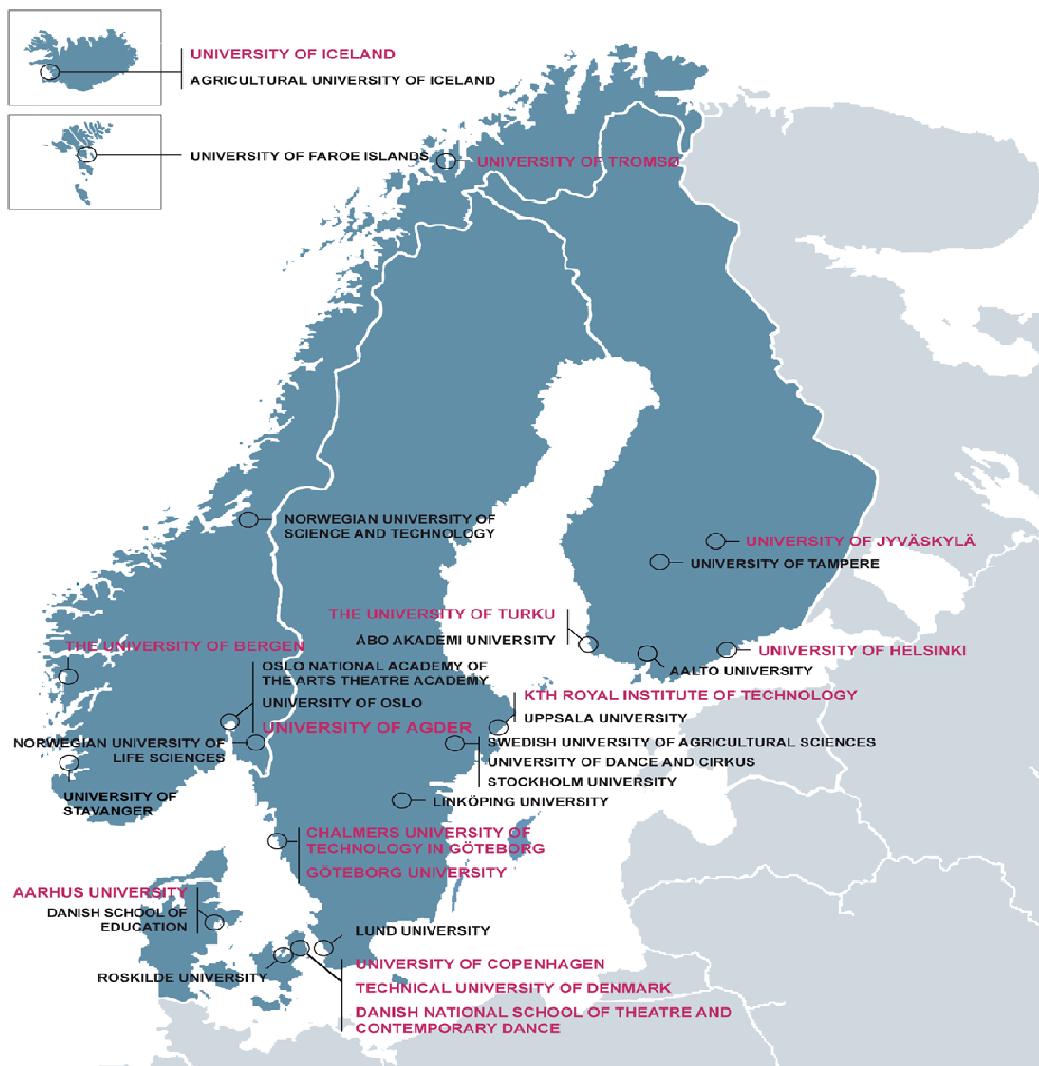
Tabel 3.2.3 Oversigt over Nordic Masterprogrammer, tildelt midler i 2010		
Titel	Koordinerende institution	Partnerinstitutioner
Viking and Medieval Norse Studies	University of Iceland (IS)	The Árni Magnússon Institute for Icelandic Studies University of Copenhagen University of Oslo Aarhus University
Aquatic Food Production-Safety and Quality (AQFood)	Technical University of Denmark (DK)	Norwegian University of Life Sciences Norwegian University of Science and Technology Swedish University of Agricultural Sciences University of Iceland
Dance Education as Artistic Practice and Research - Teaching and Learning in Dance as Embodied Reflective Practice	Danish National School of Theatre and Contemporary Dance (DK)	Oslo National Academy of the Arts Theatre Academy University of Dance and Cirkus Stockholm
Environmental Engineering (eNviro5Tech)	Technical University of Denmark (DK)	Chalmers University of Technology in Göteborg KTH - Royal Institute of Technology in Stockholm Norwegian University of Science and Technology Aalto University - School of Science and Technology
Nordic Master Programme in Sustainable Urban Transitions	Chalmers University of Technology in Göteborg (SE)	Aalto University – School of Science and Technology Norwegian University of Science and Technology KTH – Royal Institute of Technology in Stockholm Technical University of Denmark
Master programme in Biodiversity and Systematics	Göteborg university (SE)	Lund University Stockholm University Uppsala University Aarhus University University of Copenhagen University of Bergen University of Oslo University of Tromsø

Fordelt på de nordiske lande er der i pilotperioden fra 2007-2010 seks programmer, der er koordineret fra Danmark, tre der koordineret fra hhv. Finland, Norge og Sverige samt et program der er koordineret fra Island. Derudover er der samlet set 10 programmer, hvor **danske** universiteter er partnerinstitutioner, 11 programmer, hvor **finske** universiteter er partnerinstitutioner, 13 programmer, hvor **norske** universiteter er partnerinstitutioner, 16 programmer, hvor **svenske** universiteter er partnerinstitutioner, syv programmer, hvor **islandske** universiteter er partnerinstitutioner samt et program, hvor et **færøsk** universitet indgår som partnerinstitution.

Således er der med tildelingen af midler til Nordic Master Programme i 2010 samlet set Nordic Master Programmer, der involverer knap 40 unikke institutter på mere end 20 universiteter fra alle de fem nordiske lande. Heraf er alle de største universiteter i Norden nu repræsenteret i Nordic Master Programme med et eller flere programmer.

Fagområderne, som de 16 Nordic Master Programmer dækker over, er spredt ud over en række forskelligartede felter. Hovedparten af masterprogrammerne, 10 ud af 16, dækker over naturvidenskabelige fag, mens tre programmer ligger inden for det samfundsvidenskabelige område og tre ligger inden for humaniora.

Figur 3.1: Universiteter, der er involverede i Nordic Master Programme

Kapitel 4. Ansøgning, formelle samarbejdsaftaler og forpligtelse

I dette kapitel evalueres ansøgningsprocessen og det arbejde, der for ansøgerne ligger forud for den praktiske gennemførelse af programmet. Herunder behandles motiverne for at ansøge, processen omkring konsortiedannelsen og samarbejdsaftaler samt de juridiske og administrative forhold, som evalueringen viser, at det er afgørende at afklare i forbedelsesfasen.

4.1 Ansøgningsrunderne og administrationen af Nordic Master Programme

Som beskrevet i kapitel 3 var der til ansøgningsrunden i 2007 41 ansøgninger. I 2009 kom der 10 ansøgninger, og i 2010 kom der 35 ansøgninger til Nordic Master Programme. Overordnet set er aktørerne i konsortierne positive over for ansøgningsproceduren, men flere har hæftet sig ved en kortere ansøgningsfrist i 2009. I forbindelse med evalueringen af administrationen af ansøgningsrunderne skal det bemærkes, at ansøgningsrunden i 2010 ikke indgår som genstandsfelt i evalueringen. Der foretages enkelte deskriptive beskrivelser af forhold omkring 2010-ansøgningsrunden, men den er ikke en del af evalueringen.

Udbuddet af ansøgningsrunden i 2007 blev varetaget af Nordisk Ministerråd, ligesom den første kontakt til konsortierne var en opgave, som Nordisk Ministerråd stod for. I 2009 var opgaven uddelegeret til Senter for internationalisering av høgre utdanning (SIU). Den kortere frist i 2009 kan være en del af forklaringen på, at kun 10 konsortier søgte ved ansøgningsrunden i 2009. Den kortere frist i 2009 skyldes blandt andet, at aftalen mellem Nordisk Ministerråd og SIU, om at SIU skulle overtage administrationen, blev indgået kort før, udbuddet af ansøgningsrunden skulle foregå. Det betød, at der var mindre tid til at kvalificere ansøgningerne gennem opfølgning, rådgivning og vejledning i ansøgningsprocessen. Dette blev der rettet op på ved processen omkring ansøgningsrunden i 2010, hvor den generelle vurdering også var, at kvaliteten i ansøgningerne var højere.

Det færre antal ansøgninger i 2009 kan også skyldes at, der ikke var nogen ansøgningsrunde i 2008, hvorfor interesserede fra 2007 kan have mistet interessen eller glemt alt om konceptet. Ydermere blev de konsortier, der fik afslag i 2007, ikke opfordret til at søge i 2009. Endelig har Nordisk Ministerråd en stærk informationsafdeling, som ikke var involveret i 2009, som den var det i 2007. SIU pointerer, at Nordisk Ministerråds informationsafdeling med fordel kunne være behjælpelig i markedsføringen af ansøgningsrunderne, selv om SIU står for opgaven.

Evalueringen viser, at aktørerne med erfaring fra ansøgningsrunden i 2007 havde en overvejende god oplevelse af kontakten med Nordisk Ministerråd i forbindelse med administration, rådgivning og tildeling af midler. Lidt anderledes så det ud for de konsortier, der fik midler i 2009. Kontakten til SIU var ikke negativ, men for nogle af aktørerne var den mangelfuld, og de involverede oplevede ikke engagement og synlighed fra SIU. Nogle oplevede, at de ikke modtog den støtte og vejledning, de forventede. Dette kan som ovenfor nævnt delvis skyldes den korte frist i processen.

Evaluators vurderer, at SIU har haft mindre ejerskab til Nordic Master Programme og formålet med konceptet end Nordisk Ministerråd. Det kan være årsagen til at nogle af aktørerne fra ansøgningsrunden i 2009 oplever, at SIU har udvist mindre engagement end Nordisk Ministerråd gjorde ved ansøgningsrunden i 2007. Nogle af aktørerne, der er adspurgt i forbindelse med evalueringen, giver også udtryk for, at de gennem deres oplevelse indimellem har været i tvivl om, hvorvidt SIU har kompetencerne og ressourcerne til at løfte opgaven. Det skal i den forbindelse understreges, at der ikke er foretaget en evaluering af overdragelsen af opgaven. SIU peger selv på, at udfordringerne omkring ansøgningsrunden i 2009 blandt andet kan skyldes, at dialogen, informationen og forventningsafstemningen omkring overdragelsen af administrationsopgaven fra Nordisk Ministerråd til SIU, var mangelfuld. Nordisk Ministerråd har ikke været fuld ud tilfredse med SIUs opgaveløsning i forhold til opgaven omkring skabelse af erfarings- og videnudveksling mellem aktørerne i konortierne. Omvendt mener SIU, at de har udfyldt opgaven. Det underbygger, at det ikke har været aftalt klart mellem de to partnere hvad opgaven, som SIU overtog egentlig indebar.

Det kan også være afgørende, at opgaven omkring administrationen og ansøgningsrunderne er blevet lagt ud til en ekstern aktør for tidligt i processen. I en pilotfase er der typisk tale om en situation, hvor konceptet stadig er under udvikling og afprøvning og de endelige succeskriterier og rollefordelinger er ikke altid klarlagt. Så længe det er tilfældet, er det en stor fordel, at initiativtagerne administrerer opgaven, så dem, der har beslutningskompetencen, også står for administrationen og er tæt på den praktiske implementering.

Samlet konkluderer evaluatoren, at det ikke var hensigtsmæssigt at lægge administrationen af Nordic Master Programme ud til SIU i 2009. Overdragelsen af opgaven kunne måske være lykkedes senere i processen, hvor det ville være muligt at opstille mere klare retningslinjer i forhold til konceptet og SIUs rolle og mandat eller parterne kunne have været mere opmærksomme på, at foretage en mere grundig overdragelse med en mere præcis forventningsafstemning af, hvad administrationsopgaven indebærer. Evaluatoren anbefaler i den sammenhæng, at Nordisk Ministerråd gør sig klart, hvilken rolle der forventes af en administrator af programmet og ansøgningsrunderne, og derefter undersøger, hvorvidt SIU er den rette aktør til formålet.

4.2 Baggrund og motivation for ansøgningerne

Interview med projektdeltagerne viser, at de Nordiske Masterprogrammer som oftest tager udgangspunkt i eksisterende relationer mellem videnskabeligt personale på de pågældende universiteter. Det stemmer godt overens med Nordisk Ministerråds intention om at lade programmerne bygge videre på eksisterende samarbejde. En række af programmerne tager udgangspunkt i Nordic Five Tech-samarbejdet mellem de store tekniske universiteter, mens andre er opstået på baggrund af mere eller mindre organiserede forskningsnetværk eller samarbejde om fx ph.d.-programmer. Mange er blevet opmærksom på Nordic Master Programme gennem disse netværk, inden den første ansøgningsrunde blev offentliggjort, og havde således på forhånd gjort sig en række tanker om mulighederne.

Motivationen for det videnskabelige personales vedkommende ligger først og fremmest i muligheden for at intensivere forskning og uddannelse på deres respektive fagområder. I nogle tilfælde er der tale om mindre og meget specialiserede fagområder, og Nordic Master Programme anses i de tilfælde som et middel til at sikre disse fagområders udbredelse og dermed deres overlevelse på længere sigt. I den forbindelse er det for flere også

aktuelt, at rekrutteringsgrundlaget til fagområdet øges med det nordiske samarbejde og med en uddannelse med en international profil.

Ud over disse motivationsfaktorer giver initiativtagerne udtryk for, at det nordiske perspektiv har en særlig relevans for deres fagområde. Baggrunden er fx, at de nordiske lande er stærke i det pågældende felt, eller at de nordiske lande på en gang har meget til fælles og samtidig adskiller sig markant fra andre dele af verden, hvorfor aktørerne ser store muligheder i at oprette fællesnordiske uddannelser.

I forhold til ansøgningen er aktørerne enige om, at ansøgningen er ubureaukratisk og let at arbejde med. Der er dog enkelte, der peger på, at mere detaljerede krav til ansøgningen kunne være en fordel, fordi det med det begrænsede materiale, der i dag skal indsendes i forbindelse med ansøgningen ikke er muligt at vise, hvordan programmet er tilrettelagt, og hvor langt konsortiet allerede inden ansøgningen er med planlægningen.

I forbindelse med ansøgningsprocessen har aktørerne også oplevet en vis uklarhed fra Nordisk Ministerråds side i forhold til kravene til programmerne og anvendelsen af midlerne. Projektkoordinatorer på tværs af lande og universiteter giver udtryk for, at de gerne så klarere retningslinjer i forbindelse med ansøgningsprocessen og kravene til programmerne samt klare definitioner på, hvad der falder ind under kriterierne for anvendelsen af midler.

Aktører, som er involveret i flere programmer, fremhæver, at der løbende er sket forbedringer af ansøgningsmaterialet, blandt andet i form af mere præcise krav. Samtidig påpeger disse aktører dog, at ansøgningsmaterialet fortsat ikke indeholder krav om at beskrive eksempelvis den administrative forankring eller bæredygtigheden i samarbejdet på længere sigt, selvom netop disse forhold har vist sig at være helt centrale i forbindelse med de første programmer.

Evalueringen viser, at for aktørerne i de første ti Nordiske Masterprogrammer er motivationen for at oprette Nordiske Masterprogrammer først og fremmest knyttet til en styrkelse af det pågældende fagområde og den værdi, der kan opstå i et fællesnordisk samarbejde. Som det var tiltænkt, bygger programmerne oven på eksisterende nordisk samarbejde på området. I relation til selve ansøgningsproceduren opleves det som positivt, at den er let og ubureaukratisk. Aktørerne efterspørger dog mere præcise retningslinjer og mulighed for i højere grad at vise i ansøgningen, hvor langt man er med samarbejdet og planlægningen i forhold til fx studieordning, undervisningsmetoder og bæredygtighed i programmet.

4.3 Konsortiedannelse og samarbejdsaftaler

For de fleste aktørers vedkommende har der været tale om et godt og konstruktivt samarbejde omkring konsortiedannelse og planlægningen af indholdet af programmerne, selv om det kan være en faglig udfordring, at blive enige om de konkrete prioriteringer.

"Det var udfordrende at blive enige om fagretningerne på tværs af landene, men samarbejdet har fungeret godt. Da man beslutter meget på et enkelt møde, kan det dog give problemer, hvis ikke alle deltager til alle møder." (Projektkoordinator, Danmark)

Som det anspores i citatet ovenfor er det nødvendigt, at deltagerne i samarbejdet er stærkt forpligtet i samarbejdet og er beslutningsdygtige. Erfaringen er således, at det videnskabelige personale i konsortiesamarbejdet først og fremmest bør være fastansat personale på et vist niveau, som har beslutningskompetence og et langsigtet perspektiv i forhold til det forskningsfelt og den institution, som de repræsenterer.

Samarbejdet i konsortierne fungerer generelt godt, men der er stor forskel på, hvorvidt man i konsortierne har udarbejdet formelle samarbejdsaftaler. Nogle har således beskrevet et udførligt samarbejdsgrundlag med regler og retningslinjer for samarbejdet om Nordic Master Programme, herunder de enkelte samarbejdsparters forpligtelser og procedurer for, hvordan det håndteres, hvis en part ønsker ændringer eller ønsker helt at udtræde af samarbejdet. Andre har på grund af eksisterende kendskab og samarbejde ikke fundet det nødvendigt at formalisere samarbejdet i samme omfang.

Interview med partnere og projektkoordinatorer viser, at det i forbindelse med konsortie-dannelse og udarbejdelse af formelle samarbejdsaftaler kan have stor betydning, hvor godt de enkelte parter kender hinanden. På den ene side viser erfaringerne, at samarbejdet ofte glider lettere, når parterne på forhånd har stort kendskab og ikke mindst tillid til hinanden.

"Partnerne kender og har tillid til hinanden, og det har været meget vigtigt i forhold til de mange forhandlinger og kompromisser. Der er ofte forskelligartede synspunkter, selvom intentionerne er de samme [...]." (Projektkoordinator, Finland)

Omvendt kan et sådant kendskab og tillidsforhold have som konsekvens, at man anser det for unødvendigt at udarbejde formelle samarbejdsaftaler ud fra en forventning om, at man ved, hvor man har hinanden. Dette viser sig problematisk, hvis der efterfølgende opstår vanskeligheder eller uoverensstemmelser i samarbejdet, og det ikke er klarlagt, hvilke rettigheder og forpligtelser de enkelte parter har. Et eksempel herpå er en situation, hvor den oprindelige koordinator af den ene eller anden grund ikke kan løfte opgaven. Her kan manglende klarhed over, hvordan en sådan situation bør håndteres, bevirke, at der opstår et "tomrum", hvor det er uklart, hvem der har det overordnede ansvar for programmet.

Flere aktører beskriver, hvordan de har taget for givet, at der var udbredt enighed i konsortiet, indtil det pludselig viste sig, at der var afgørende forskelle på parternes forventninger, ambitionsniveau, ressourcer og forestillinger om programmets formål og indhold. Det er således afgørende på forhånd at afklare en række spørgsmål som: Hvem yder hvor meget? Hvordan skal midlerne fordeles mellem parterne? Skal alle udbyde samme antal kurser, hvor mange arbejdstimer forventer man at lægge i programmet, og hvordan finansieres disse? Hvad er ambitionsniveauet – ønsker man eksempelvis et eliteprogram, eller handler det først og fremmest om at komme i gang? Som en projektkoordinator påpeger, kommer disse spørgsmål naturligt, hvis parterne ikke kender hinanden, mens man i en langvarig relation dels tager meget for givet, dels kan have en tendens til at være "for pæne" og således undlade at gå hinanden på klingen og tage de nødvendige diskussioner.

"Der er nok nogle kampe, vi skulle have taget undervejs internt i lærergruppen. Vi har været for pæne og venlige og for eksempel ikke gjort op med kurser, der ligner hinanden for meget." (Projektkoordinator, Danmark)

Som citatet nedenfor viser, er det også vigtigt, at forventningerne afstemmes i detaljer. Især, når der er stor forskel på parternes position i fagfeltet og de ressourcemæssige prioriteringer i forbindelse med programmet.

"Jeg ville gerne stille større krav til de andre partnere. De har kun oprettet kurser til lige at opfylde partneraftalens minimumskrav, og det er jeg skuffet over. (...) [V]i har diskuteret det med dem, og aftalt, at det så skal være nogle kurser med noget tyngde. Men hos den ene partner har de økonomiske problemer og det er kun et meget lille forskningsfelt der, og hos de andre går kontaktpersonen på pension." (Projektkoordinator, Finland)

Evalueringen viser, at samarbejdet i konsortierne overordnet set fungerer godt, og der er en positiv stemning omkring samarbejdet. Det er dog vigtigt at sikre, at det er det rette videnskabelige personale, der indgår i samarbejdet, med henblik på at sikre et forpligten-

de engagement og beslutningskompetence. Samtidig er der stor forskel på, i hvilket omfang, der er indgået formelle aftaler i konsortierne. Internt i konsortierne kan et grundlæggende kendskab og tillidsforhold fra tidligere samarbejde være en fordel såvel som en ulempe: En gensidig tillid er ofte en forudsætning for, at man tør indgå ambitiøse aftaler. Men samtidig kan den gensidige tillid betyde, at man ikke får stillet de nødvendige spørgsmål og derved får afstemt forventningerne i detaljer.

4.4 Forpligtelse på ledelsesniveau

Et andet element, der på baggrund af evalueringen fremstår som centralt at få afklaret i forberedelsesfasen, er opbakningen til programmet på de enkelte partneruniversiteter – ikke bare på institutniveau, men også hos fakultets- eller universitetsledelsen. I forbindelse med overgangen fra forberedelse og opstart til den egentlige drift af programmerne, viser det sig i flere tilfælde at være afgørende, på hvilken måde man har søgt at sikre sig universitetets opbakning. Formelle underskrifter og opmuntrende tilkendegivelser viser sig ofte ikke at være nok – det er nødvendigt at sikre en reel og forpligtende opbakning til programmet.

En repræsentant for et dansk partneruniversitet fortæller, at de har fået en række underskrifter på, at universitetet forpligter sig, men at *"disse underskrifter reelt ikke er så meget værd"*, da programmet ikke er blevet godkendt i de relevante formelle organer. På samme universitet hæmmes den formelle og reelle opbakning yderligere af, at planen om at udbyde det pågældende Nordiske Masterprogram som joint degree programme ikke stemmer overens med en intern strukturreform og dermed universitetets overordnede strategi.

Mange peger på, at det i spørgsmålet om at opnå opbakning på ledelsesniveau kan have stor betydning, hvorvidt Nordic Master Programme er i overensstemmelse med den overordnede strategi. En projektkoordinator fortæller, at ideen om double degrees er indskrevet direkte i universitetets strategi, og at man på den baggrund har oplevet stor hjælpssomhed fra den overordnede administration, som både formelt har skrevet under, men også reelt har udvist stor opbakning til projektet.

At Nordic Master Programme i aktørernes øjne er en oplagt strategisk satsning, er ingen garanti for, at ledelsen har samme opfattelse: En anden projektkoordinator fortæller således – endnu forundret – at fakultetsledelsen har valgt at stoppe den økonomiske opbakning til programmet med udgangen af 2010, på trods af, at internationale programmer ellers er højt prioriteret i den samlede strategi. En tredje projektkoordinator, som har udført alt arbejde med Nordic Master Programme i sin fritid, beretter, at fakultetsledelsen efter to år pludseligt og uden varsel har stoppet al støtte og blandt andet fjernet enhver omtale af programmet på hjemmesiden. Fra projektkoordinatorernes perspektiv opleves dette som et fundamentalt svigt og en underkendelse af det kæmpe arbejde, de har lagt i opstarten af programmerne, som nu opleves som spildt. Samtidig giver det store problemer for partneruniversiteterne, når den koordinerende institution pludselig ikke kan løfte opgaven som forventet.

Aktørerne fortæller også, at det er givtigt at involvere det ledelsesmæssige niveau i samarbejdet ved at invitere udvalgte personer med til mindre møder, en frokost eller lignende, så der skabes viden om programmerne i institutionerne. Det er med til at skabe ejerskab og velvilje i institutionerne.

Evalueringen viser, at der blandt samtlige projektkoordinatorer er enighed om, at det ville være en god idé med en form for institutionel forpligtelse fra universiteternes side, så programmerne ikke er afhængige af opstartsmidlerne fra Nordisk Ministerråd alene og

dermed udsat for den risiko, at flere års arbejde uden videre tabes på gulvet. Det kunne eksempelvis være i form af et krav om medfinansiering, gerne gennem hel eller delvis aflønning af en projektkoordinator i forbindelse med driften af programmerne. Set fra aktørernes perspektiv kan en sådan forpligtelse med fordel være et krav fra Nordisk Ministerråds side, som kan bidrage til at sikre bæredygtigheden i de Nordiske Masterprogrammer. Samtidig viser evalueringen, at det er væsentligt, at konsortierne også i mere uformelle sammenhænge involverer ledelsesniveauet på institutionerne med henblik på at skabe opmærksomhed og velvilje over for programmerne.

4.5 Fra planlægning til gennemførelse

I samarbejdet omkring ansøgningen, tilrettelæggelsen af programindholdet, studieplaner, fagindhold osv. udtrykker de involverede i de ti Nordiske Masterprogrammer, at det har været afgørende, at midlerne fra Nordisk Ministerråd gav dem mulighed for at mødes fysisk om planlægningen flere gange i forløbet og afsætte personaleressourcer til udviklingsarbejdet. I det hele taget er der stor enighed om, at en pulje, hvor der er midler til udarbejdelsen og de kreative tanker om programmet og studieplanerne, er vigtig for den værdi, som de Nordiske Masterprogrammer kan bidrage med.

For nogle af programmerne har en million danske kroner til opstarten været rigeligt og ikke helt muligt at få brugt. For andre har størrelsen på beløbet passet til behovet og for enkelte har det ikke været muligt at oprette det ønskede program for en million danske kroner.

“It is untraditional but very positive and important that you get resources to think it through. The amount was about right for the activities. When it comes to the running of the programme we got NordPlus continuing funding for three years directly aimed at the programme. This is what today is funding the resources we put in it”. (Projektkoordinator, Finland)

Det største problem er koordineringen af den indledende drift. Midler til mobilitet og udveksling kan søges gennem fx NordPlus, men koordineringen er et stort arbejde i opstarten, og i dag lægger det videnskabelige personale – ofte enkeltpersoner, der brænder for programmerne – mange steder mange frivillige timer i koordineringen. Det er ikke en holdbar løsning, og det er ikke alle steder de enkeltpersoner, der står for det, har mulighed for at lægge den frivillige indsats i det, som det kræver.

I nogle programmer har man, jf. citatet ovenfor søgt eksterne midler til koordinering og mobilitet, når programmet igangsættes, og nogle steder har universiteterne selv haft mulighed for at tilføre midler til driften af programmet. Men i andre programmer giver det store problemer, at der ikke er midler til den indledende drift. Kombineret med nedskæringer på nogle universiteter og stigende krav til produktion af forskning betyder det for nogle programmer, at det er usikkert, om de overhovedet kan fortsætte.

Flere peger på, at der er behov for at involvere en deltids- eller fuldtidskoordinatorer i konsortierne. Jf. behovet for administrative ressourcer ville denne koordinator også kunne tage sig af mange af de praktiske og administrative forhold i stedet for, at en videnskabelig medarbejder skal bruge tid på at koordinere og sætte sig ind i administrative forhold omkring optag, frister og lignende, som en administrativ medarbejder har bedre forudsætninger for at sætte sig ind i eller allerede har visse erfaringer med.

Størstedelen af aktørerne ser derfor muligheder i nye modeller for tildelingen midler fra Nordisk Ministerråd, hvor det bliver muligt at anvende en del af midlerne til den indledende drift af programmerne. Det kan være med til at sikre, at programmerne får en længere levetid, fordi de kommer godt i gang og får tid til at bevise deres værd i praksis.

Evalueringen viser, at aktørerne involveret i de ti Nordiske Masterprogrammer er enige om, at midlerne fra Nordisk Ministerråd er nødvendige opstartsmidler til at oprette fællesnordiske masterprogrammer. Men i overgangen fra planlægning til praktisk gennemførelse er der for mange af programmerne store problemer med at finde finansiering til forskellige indledende driftsmæssige udfordringer, mobilitet og koordinering. Det betyder, at det videnskabelige personale bruger frivillige kræfter på praktiske og administrative forhold, som andet personale er mere kompetent til at tage sig af.

4.6 Opsamling

Overordnet set er de involverede parter opfattet af ansøgningsproceduren til Nordic Master Programme positiv. Ansøgerne ser stor værdi i den grundlæggende idé at oprette fællesnordiske masterprogrammer og oplever ansøgningsmaterialet som let at gå til.

Samtidig er det evaluators vurdering, at krav og retningslinjer i ansøgningsmaterialet med fordel kan præciseres, og at der bør være mulighed for at give mere detaljeret information om, hvor langt samarbejdet og planlægningen er. Det ville give Nordisk Ministerråd et bedre vurderingsgrundlag, når det skal besluttes, hvilke konsortier der skal tildeles midler til at udvikle et Nordisk Masterprogram.

Der er stor variation i forhold til, om der for de enkelte konsortier er nedskrevet formelle samarbejdsaftaler. Det kan imidlertid få store konsekvenser for samarbejdet og bæredygtigheden i programmerne, hvis aftalerne mangler eller ikke er detaljerede nok. Konsortiedannelserne bygger på mere eller mindre formaliserede eksisterende samarbejder. Det kan være en stor fordel, men i forhold til samarbejdsaftaler kan det være en sovepude, hvis parterne i et konsortium kender hinanden godt i forvejen, i væsentlige forskelle ikke altid kommer frem, og nødvendige diskussioner derfor ikke bliver taget. Samtidig er det vigtigt, at det involverede personale besidder tilstrækkelig beslutningskompetence og gerne et langsigtet perspektiv i forhold til det pågældende forskningsfelt og den institution, de repræsenterer.

Evalueringen viser desuden, at mens midlerne til udvikling og opstart af programmerne i de fleste tilfælde har været rigelige, oplever mange programmer problemer med finansieringen af den indledende drift. Det hænger i mange tilfælde sammen med, at den ledelsesmæssige opbakning til programmet på de koordinerende institutioner ophører i takt med de eksterne midler. I den forbindelse kan det have stor betydning, at de enkelte parter aktivt involverer ledelsesniveauet på de pågældende institutioner i processen omkring udviklingen af programmet, også i mere uformelle sammenhænge, og dermed får skabt velvilje og ejerskab.

Det er evaluators vurdering, at Nordisk Ministerråd med fordel kan stille krav til de involverede institutioner om en højere grad af forpligtelse på ledelsesniveau, end det er tilfældet nu. Ligeledes anbefales det, at det fremover vil være muligt at afsætte en mindre del af midlerne til den indledende drift af programmet, frem for at kræve, at alle midlerne anvendes til udvikling og opstart af programmet. Sådanne tiltag ville give programmerne bedre tid til at vise deres værd og således bidrage til, at de udvikledes programmer også er bæredygtige på længere sigt.

Kapitel 5. Planlægningen af programmerne

Ud over det formelle grundlag og forventningsafstemningen omkring samarbejdet indeholder forberedelsesprocessen også tilrettelæggelsen af en række tekniske forhold omkring programmet på tværs af deltagende uddannelsesinstitutioner og landegrænser. Dette kapitel evaluerer hvilke institutions- og landespecifikke regler og traditioner, der udgør væsentlige udfordringer for planlægning af fællesnordiske masteruddannelser.

5.1 Studieopbygning og finansiering

I samarbejdet i konsortierne og planlægningen af programmernes indhold er det afgørende, i hvilket omfang de samarbejdende institutioner har enslydende regler, retningslinjer og traditioner for semesterstrukturer, fagstørrelser, finansiering og aflønning samt kreditering af forskere.

De tekniske universiteter (fx DTU i Danmark og KTH i Sverige), der står bag flere af programmerne, hvor mange indgår i Nordic Five Tech samarbejdet, har let ved at samarbejde, fordi de har de samme semesterstrukturer og de samme traditioner for størrelsen på fag og opgaver. Andre steder kræver det kompromiser og mere arbejde at sammensætte uddannelsen, fordi kurserne har forskellige størrelser i forhold til antal ECTS. Det giver udfordringer i sammensætningen af uddannelsen og mulighederne for at skabe mobilitet.

"We have an advantage in cooperating on higher education in the Nordic countries. We are close geographically and the cultures are similar." (Projektkoordinator, Finland)

"The different semester structures make it difficult to move from one country to another in the middle of the year for the students. In addition to this, the courses and also the thesis have different sizes with regards to ECTS. It is an obstacle in planning the program but it is also an obstacle for mobility." (Partner, Island)

Som de to citater viser, er udfordringen omkring semester- og fagstrukturer i planlægning og i forhold til mobilitet ikke noget, som alle programmer oplever. Tværtimod oplever nogle, at der på nordisk plan er særlige fordele, fordi institutionerne er mere ens, end de oplever, det er tilfældet i samarbejdet med europæiske lande uden for Norden.

I planlægningen af, hvilke institutioner der skal udbyde hvilke og hvor mange fag, er de økonomiske incitamentsstrukturer i universitetslovgivningen i de forskellige lande afgørende. Aktørerne i de ti igangværende Nordiske Masterprogrammer oplever, at det nogle steder er et økonomisk incitament for forskerne at afholde fag, mens forskerne på andre universiteter i samarbejdet ikke har nogle hverken økonomiske eller karrieremæssige fordele af at undervise. Det skyldes, at universiteterne er finansieret på forskellige måder, og at der er forskellige karrieremæssige incitamenter for det videnskabelige personale. De forskellige og nogle gange modstridende interesser kan være svære at holde styr på og imødekomme for programmets koordinator.

"Different economical structures and logics in the different countries result in different and even conflicting interests. Some researchers get credit for research only and they don't get any clear benefits from teaching. Opposite, in Sweden they are paid according to the number of students they teach. There are a lot of interests to juggle as a coordinator." (Tidligere projektkoordinator, Finland)

Evalueringen viser, at det i nogle tilfælde giver store udfordringer i forhold til planlægning og sammensætning af programmerne, at man på tværs af universiteterne har forskellige semesterstrukturer og forskellige traditioner for eksempelvis størrelsen på kurser. Det gælder eksempelvis placeringen af fagudbud og kan være en hindring for de studerendes mobilitet. Ligeledes giver det i planlægningen og i relationen i konsortiet væsentlige udfordringer at navigere i en række forskellige regler og modeller i forhold til finansiering af universiteterne og kreditering af det videnskabelige personale i de forskellige lande.

5.2 Manglende indsigt i juridiske forhold

Størstedelen af de Nordiske Masterprogrammer er først og fremmest drevet af videnskabeligt personale med stor faglig indsigt og engagement, men mindre kendskab til de juridiske og administrative rammer for oprettelsen af en international masteruddannelse. Dette er en afgørende faktor i aktørernes oplevelse af forberedelsen af programmerne. For mange har den største udfordring således været afklaringen af juridiske og administrative forhold.

Det, der ubetinget har voldt størst problemer, er de juridiske rammer i forhold til at afklare, hvad mulighederne er i forhold til hhv. joint og double degrees. Mange fortæller, hvordan de har brugt store mængder af tid og ressourcer i forsøget på at skabe klarhed over de gældende regler, som for det første er uigennemskuelige og svære at fortolke, og for det andet er forskellige fra land til land. Også reglerne for akkreditering i de forskellige lande har givet anledning til vanskeligheder, og nationale akkrediteringsprocesser er aktuelt med til at trække opstarten af nogle programmer i langdrag.

Evalueringen viser i forlængelse heraf, at mange af aktørerne grundet deres faglige frem for administrative udgangspunkt ikke har tilstrækkeligt kendskab til gældende love og regler, herunder hvilke muligheder og begrænsninger disse i praksis sætter for programmerne. Meget tyder på, at lovgivningen i nogle tilfælde faktisk er mere lempelig, end det umiddelbart lader til, men det har for mange aktører ikke været muligt at gennemskue.

Problemet for aktørerne har i høj grad været, at de ikke har haft noget sted at henvende sig og få svar på deres spørgsmål. I stedet fortæller mange om følelsen af at sidde alene med udfordringerne og gang på gang støde på forhindringer. I forlængelse af ønsket om mere præcise krav til programmerne i forbindelse med ansøgningen påpeger aktørerne ligeledes et stort behov for vejledning i forhold til de juridiske muligheder og barrierer. Det kunne eksempelvis være i form af bedre rådgivning til programmerne, end den nuværende programadministration har været i stand til at tilbyde. Andre udtrykker et stærkt ønske om, at Nordisk Ministerråd påtager sig at skabe overblik over lovgivningen i de nordiske lande og på den baggrund give ansøgerne et overblik over muligheder og retningslinjer, alt efter hvilke lande der er involveret i det pågældende program. Samtidig viser erfaringerne imidlertid, at mange af de juridiske barrierer kræver lovgivningsmæssige ændringer på nationalt eller fællesnordisk niveau.

"We all wish that the Nordic Council would gather all information about the differences and rules in the different countries. We did not realize this beforehand. It takes a lot of work and effort to find out." (Deltagere i fokusgruppe)

Evalueringen viser, at aktørerne oplever, at de i forbindelse med planlægningen af programmerne har brugt uforholdsmæssigt meget tid og energi på at afklare juridiske begrænsninger og muligheder. Der er således stor efterspørgsel efter bedre rådgivning i forhold til lovgivningen i de nordiske lande, blandt andet med fokus på muligheder for typer af grader (joint degrees, double degrees og multiple degrees).

5.3 Et fagligt og et administrativt spor i samarbejdet

Tids- og ressourceforbruget i forbindelse med afklaringen af juridiske forhold har været enormt, hvilket som nævnt også hænger sammen med, at mange aktører ikke har haft tilstrækkelige forudsætninger for at håndtere disse spørgsmål – endsige været opmærksomme på dem fra begyndelsen. Det samme gør sig gældende, når det gælder spørgsmål af mere administrativ karakter som eksempelvis forskellige procedurer og deadlines for ansøgning og optagelse af studerende, forskellige semesterstrukturer, eksamensregler, krav til det afsluttende speciale og lignende.

Evalueringen viser, at arbejdet med tilrettelæggelsen af selve programmet i mange tilfælde har været præget af manglende systematik. For en del af programmernes vedkommende har det således været mere eller mindre tilfældigt, at man pludselig er blevet opmærksom på centrale administrative forskelle og uoverensstemmelser universiteterne imellem. Ofte har de forskellige parter blot antaget, at tingene fungerede på samme måde andre steder som på deres eget universitet, indtil det pludselig har vist sig ikke at være tilfældet. Den mere eller mindre tilfældige opdagelse af uoverensstemmelser har affødt mange lærerige og givende diskussioner men også udfordringer, som kunne være undgået med en højere grad af systematik i tilgangen til de administrative aspekter.

I forlængelse heraf er det en central konklusion i evalueringen, der bør være to spor i ansøgningsprocessen og forberedelsen af programmerne: Et administrativt såvel som et fagligt. Det administrative personale har i langt højere grad end det videnskabelige personale forudsætningerne for at sikre, at alle relevante forhold undersøges, drøftes og afklares parterne i mellem som led i forberedelsesfasen, og bør således involveres fra begyndelsen. De programmer, som har haft administrativt personale tilknyttet fra begyndelsen, beskriver processen som langt mere overkommelig, mens de, der ikke har haft det administrative niveau med i planlægningen, fremhæver dette som det måske væsentligste læringspunkt overhovedet.

"Vi har eksisteret i et akademisk vakuum, hvor vi slet ikke har haft den administrative del inde over projektet [...] Fokus er flyttet fuldstændig fra det faglige til det administrative, som vi i teamet ikke har specielt gode forudsætninger for at finde løsninger på. Set i bagklogskabens lys havde det været en kæmpe fordel at få administrationen ind over." (Partner, Danmark)

"It would have been good to use the administration more from the very beginning. [...] Many administrative barriers could indeed have been mitigated, had the administration been involved from the beginning." (Projektkoordinator, Norge)

På samme måde er det aktuelt at involvere det administrative niveau i samarbejdet for at skabe velvilje blandt det administrative personale. Programmerne kræver ofte, at administrationen er fleksibel og at de almindelige rammer og traditioner kan tilpasses de krav som et samarbejde på tværs af institutioner og lande kræver.

Fordi der er mange juridiske og administrative aspekter i planlægningen af et masterprogram på tværs af forskellig lovbestemmelser og traditioner er erfaringen, at det er vigtigt at inddrage administrativt personale og personale med juridiske kvalifikationer helt fra begyndelsen. Inddragelse af de rigtige mennesker i forløbet handler dog ikke kun om at løse problemerne og gøre det tidligt i processen. Det har også stor betydning for ejerskab og velvilje. Ved at inddrage det administrative personale gødes jorden for at administrationen på institutionerne er mere fleksible og villige til at gøre en ekstra indsats tilpasse de eksisterende procedurer, når det er nødvendigt.

5.4 Opsamling

Evalueringen viser, at forskelle i lovgivningen i de nordiske lande og forskelle i procedurer og regler på institutionerne udgør væsentlige barrierer i forhold til at skabe fællesnordiske masterprogrammer.

For det første betyder forskelle i semesterstrukturer og fagstørrelser på institutionerne, at det i nogle programmer er svært at sammensætte programmerne og skabe mobilitet. For det andet skaber det udfordringer, at universiteterne finansieres forskelligt i de forskellige lande. Disse forskellige forhold omkring økonomi betyder, at det er kompliceret, hvordan de økonomiske udgifter og indtægter skal fordeles mellem parterne i et fælles program. Endelig er det også en barriere, at det videnskabelige personale krediteres og aflønnes forskelligt i de forskellige lande. Det betyder, der er forskellige og endog modstridende incitamentsstrukturer på de forskellige institutioner i forhold til fx fagudbud.

Endnu et element, der udgør en stor udfordring for de Nordiske Masterprogrammer er de komplicerede administrative og juridiske forhold, der skal afklares og derefter tilpasses. Det er et krævende arbejde, og det er evaluators anbefaling, at der skabes to spor i konsortiesamarbejdet fra starten, så ikke kun det videnskabelige men også det administrative personale på institutionerne mødes på tværs af lande og institutioner gennem hele forløbet.

I forlængelse heraf er der også behov for at kortlægge de juridiske forhold i de nordiske lande i forhold til fx udstedelse af fælles grader. Det kræver meget energi af hvert enkelt konsortium at udrede forholdene i de lande, der er med i det pågældende samarbejde. Evaluator foreslår, at Nordisk Ministerråd letter arbejdet for de involverede universiteter ved at kortlægge de nationale regler, som påvirker mulighederne og udgør grænsehindre for fællesnordiske masterprogrammer. Samtidig bør der etableres en bedre rådgivning og vejledning til programmerne, end den nuværende programadministration har været i stand til at tilbyde. Yderligere anbefaler evaluator, at der etableres rammer for en langt mere omfattende videndeling mellem programmerne, så alle programmer ikke hver især skal bruge tid på at søge information og finde løsninger om de samme forhold og udfordringer.

Kapitel 6. Markedsføring og optag

Dette kapitel evaluerer, hvordan de praktiske forhold omkring markedsføring og optag har fungeret og er blevet håndteret af aktørerne. Dertil forholder evaluatoren sig til antallet af studerende på de forskellige programmer, herunder fordelingen af studerende fra hhv. Norden, EU- og EØS-lande og øvrige dele af verden. I forlængelse heraf fokuseres på de forskellige regler omkring studieafgifter på tværs af landene og betydningen heraf for rekrutteringen til de Nordiske Masterprogrammer.

6.1 Studerende på Nordic Master Programme

På de syv Nordiske Masterprogrammer, der har haft et eller to optag er på nuværende tidspunkt i alt indskrevet **163 studerende**. Af disse er 75 fra Norden, 24 er fra EU/EØS-lande, mens de resterende 64 studerende er fra lande uden for Norden og EU/EØS.

Der er ikke sket nogen nævneværdig udvikling på optaget af studerende over tid på de uddannelser, der har haft mere end et optag. Således er både antallet af studerende og deres fordeling imellem nordiske og ikke-nordiske studerende relativt stabil. Programmerne er derimod meget forskellige i forhold til fordelingen mellem studerende, der er fra Norden, EU/EØS-lande og uden for disse områder. Således er der programmer, hvor der udelukkende er studerende fra Norden og andre programmer, hvor hovedparten af studerende kommer fra lande uden for Norden.

Der er ingen af de Nordiske Masterprogrammer, der har afvist potentielle studerende på grund af manglende studiepladser. På nogle programmer har det omvendt ikke været muligt at opfylde studiepladserne, dels fordi de studerende ikke levede op til adgangskravene, dels på grund af de forskellige optagelsesprocedurer.

Tabel 6.1 viser en oversigt over de programmer, der pr. ultimo 2010 har studerende, og deres fordeling mellem hhv. nordiske, EU/EØS- og ikke-nordiske/EU/EØS-studerende.

Titel (år for tilskud)	Studerende i alt	Nordiske	EU/EØS	Uden for EU/EØS
Nordic Master in Gerontology (2007)	33	24	1	8
Religious Roots of Europe (2007)	47	27	5	15
iICT (2007)	3	3 ⁶	-	-
Nordic Master in Plant Pathology (2007)	20	10	2	8
Innovative Sustainable Energy (2007)	51	4	14	33
Marine Ecosystems and Climate (2007)	7	5	2	0
Didactics of Mathematics (2009)	2	2	0	0
Samlet	163	75	24	64

⁶ Ikke muligt at estimere fra programmets side. Fordelingen er et estimat af evaluatoren.

Undersøges de enkelte programmer, er det værd at bemærke, at tre af programmerne stikker ud med hensyn til antal studerende. Programmet Innovative ICT har tre studerende, Didactics of Mathematics har to studerende og Marine Ecosystems and Climate har syv. Her er tale om meget få studerende og selv med øje for, at der for to af de tre er tale om små fag, er det evaluators vurdering, at det aktuelle antal studerende ikke står mål med det beløb, programmerne har modtaget til udvikling fra Nordisk Ministerråd.

For programmerne Didactics of Mathematics og Marine Ecosystems and Climate er der tale om smalle fagfelter. Søgningen til uddannelsen har været større end det endelige optag, men flere studerende springer fra, fordi de ikke har råd, fordi visumansøgningen trækker ud eller lignende. Dette peger altså på, at praktiske, økonomiske og juridiske foranstaltninger er aktuelle barrierer for tiltrækning af studerende til især meget smalle akademiske fagområder, hvor studerende uden for EU og EØS er særlig vigtige for at sikre, at der er et optagelsesgrundlag for uddannelsen.

I forhold til programmet Innovative ICT hænger det begrænsede antal studerende sammen med opbygningen af programmet. Programmet består af eksisterende masterprogrammer udbudt af de deltagende institutioner og et nyudviklet tværfagligt obligatorisk modul på 20 ECTS. Tager en studerende en af de eksisterende masteruddannelser, der indgår i samarbejdet, og vælger den studerende som en del af sin master de 20 ECTS som valgfag, er den studerende i teorien Nordic Master-studerende. På programmet foretages imidlertid ingen målrettet registrering af de studerende, der tager modulet. Der kan således godt være langt flere studerende, der kvalificerer sig til titlen som Nordic Master-studerende, selv om der kun fremgår tre af tabellen ovenfor. Dette giver anledning til at overveje succeskriterierne for et Nordisk Masterprogram. Skal de Nordiske Masterprogrammer skabe en gruppe unikke studerende, der kan identificeres som Nordic Master-studerende, eller skal udviklingen af nye fag eller programmer blot tiltrække flere studerende til Norden? Og hvor mange studerende skal der som minimum være på et Nordisk Masterprogram, set i lyset af programmets formål og ambitionsniveau og de tildelte midler?

I forhold til antal studerende på de forskellige Nordiske Masteruddannelser er det også værd at nævne, hvordan langstrakte procedurer i opbygningen og godkendelsen af uddannelserne i nogle tilfælde har betydet, at der kun var meget begrænset tid til at markedsføre uddannelsen over for potentielle studerende. Det kan for nogle af de Nordiske Masterprogrammer have haft betydning for det antal studerende, det er lykkedes at optage ved første studieoptag.

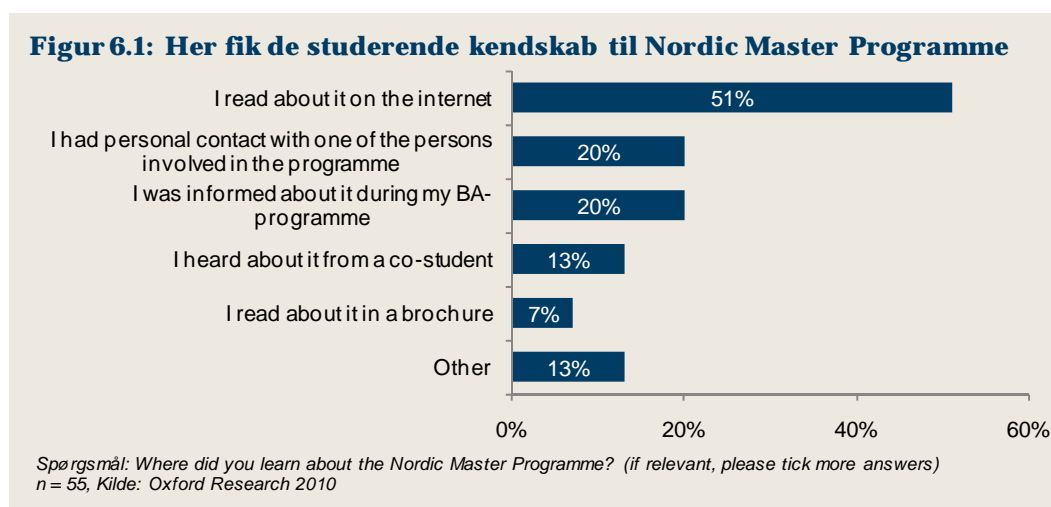
Evalueringen viser, at der samlet set er tale om et meget svingende optag af studerende, når man sammenligner de forskellige Nordiske Masterprogrammer. Og selv om billedet omkring optag overordnet er positivt er det evaluators vurdering, at det lave antal studerende på enkelte uddannelser er problematisk set i forhold til de tildelte midler og ikke mindst ambitionen bag Nordic Master Programme. Omvendt bør det tages i betragtning, at der nødvendigvis må forventes en sammenhæng mellem et ønske om at støtte smalle akademiske studier og antallet af studerende.

6.2 Konkurrencen om de studerende

De Nordiske Masterprogrammer har både til formål at fastholde dygtige nordiske studerende i regionen og tiltrække udenlandske studerende til Norden. De forskellige programmer har haft forskellige forventninger i forhold til disse målsætninger og programmerne har grebet markedsføringen an forskelligt.

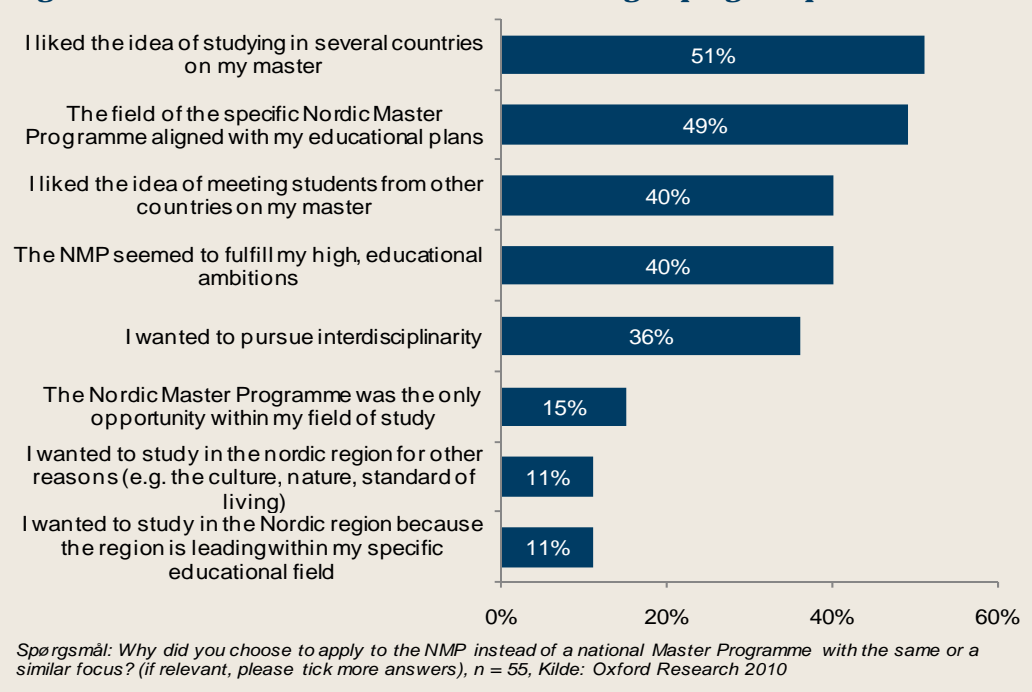
På Nordic Master in Gerontology (NordMag) har der fx være en forventning om at tiltrække flest nordiske studerende, mens det for andre primært har været målet at tiltrække studerende fra andre lande. Nogle programmer markedsføres særskilt fra institutionernes andre masteruddannelser, men de fleste markedsføres samme steder og på samme måder som de masterprogrammer, der ellers tilbydes på de pågældende institutioner. Dvs. der informeres om uddannelserne på institutionernes hjemmesider og til messer, hvor institutionerne i forvejen deltager.

Undersøges det, hvor de studerende har fået information om de nordiske masterprogrammer viser figur 6.1, at de fleste Nordic Master studerende blevet bekendt med uddannelsen på internettet, mens en vis andel også har hørt om muligheden via en personlig kontakt eller på deres bacheloruddannelse.

Figur 6.2 viser de studerendes motivation for at ansøge om optagelse på et Nordisk Masterprogram. Figuren viser, at det for halvdelen af de studerende, der har svaret på spørgeskemaet, handlede om international erfaring på forskellig vis (51 % og 40 %) og om indholdet på studiet (49 %), da de valgte at søge ind på et Nordisk Masterprogram. Men også en stor andel (40 %) har valgt en nordisk masteruddannelse fordi, den imødekommer den studerendes høje ambitioner. Mange har således en opfattelse af, at uddannelsen er på et fagligt højt niveau. Endelig er tværfaglighed et afgørende element for lidt over en tredjedel af de studerende, der har svaret på spørgeskemaet. Kun 11 % valgte uddannelsen, fordi Norden som region er særligt stærk på det pågældende felt.

Figur 6.2: Studerendes motivation for at søge optagelse på NMP

De Nordiske Masterprogrammer konkurrerer om studerende med Erasmus Mundus programmet på de fagområder, hvor der også findes Erasmus Mundus programmer. Med udgangspunkt i, at de studerende, jf. figuren ovenfor, især er motiveret af at studere i udlandet og møde studerende fra andre lande, er det også muligt, at der er en vis konkurrence om de studerende på tværs af fagområder. Den store forskel er, at Erasmus Mundus-programmet tilbyder stipendiater til de studerende, som dækker undervisning, rejse- og opholdsudgifter.⁷ Således er Erasmus Mundus økonomisk et mere attraktivt program, især for studerende uden for EU- og EØS-landene, som på Nordic Master Programme selv skal betale studieafgift.

I forlængelse heraf efterspørger flere aktører stipendiater i forbindelse med de Nordiske Masterprogrammer. Det kunne gøre en stor forskel i forhold til at tiltrække dygtige studerende, særligt dem, der kommer fra lande uden for EU- og EØS-landene. En aktør fra et dansk universitet fortæller, at de har haft ansøgere fra 3. verdenslande, som faldt fra, da de hørte, at der ikke følger nogen penge med.

Dertil kommer, at Erasmus Mundus er et anerkendt program, der står for uddannelser med et højt fagligt niveau. Også her er der bred enighed blandt aktørerne om, at en markedsføring af de Nordiske Masterprogrammer som et koncept, der er støttet og kvalitetsstempet af de nordiske regeringer via Nordisk Ministerråd er et tiltag, der kan være med til at tiltrække dygtige studerende til de Nordiske Masterprogrammer. Det kunne fx være en hjemmeside, hvor konceptet beskrives, og hvor de forskellige masterprogrammer præsenteres.

"Hur skal man kunna marknadsföra NMP när Erasmus mundus programmen är bra och des-sutsom kosta hälften så mycket? Om inte NMP kan förändra eller något drastisk händer slår Erasmus Mundus programmet NMP." (Projektkoordinator, Sverige)

⁷ Europa Parlamentet: Erasmus Mundus 2,0

Evalueringen viser, at internettet er den helt store informationskilde, når det gælder de studerendes kendskab til de Nordiske Masterprogrammer. Motivationen for at søge hos de studerende ligger for mange især i muligheden for at møde studerende fra andre lande og studere i flere lande. De igangværende Nordiske Masterprogrammer har formået at tiltrække studerende fra både Norden, EU-/EØS-landene og øvrige dele af verden. Der er dog nogle steder, hvor de udenlandske studerende, når det kommer til det endelige optag falder fra, fordi der ikke er økonomisk støtte til mobilitet eller pga. udfordringer omkring visum. Enkelte steder er der stor konkurrence om de studerende, og her bliver det tydeligt, at Erasmus Mundus-programmerne set fra et økonomisk perspektiv er mere attraktive for de studerende end de Nordiske Masterprogrammer.

6.3 Studiefgifter og optag

De nordiske lande har ikke haft tradition for studieafgifter på de videregående uddannelser. Heller ikke for udenlandske studerende. Men fra 1. august 2006 blev det indført, at udenlandske studerende uden for EU og EØS landene, der ikke indgår i en særlig aftale, skal betale studieafgift i Danmark.⁸ I efteråret 2011 følger Sverige efter og indfører en lignende ændring i universitetsloven.⁹ I Finland er der taget beslutning om en forsøgsordning med studieafgifter på 10 universiteter i 2010-2014¹⁰, og i de finske institutioner, der deltager i Nordic Master Programme, ser man det som sandsynligt, at Finland med tiden følger Danmark og Sverige på dette område. Forskellen mellem landenes regler på området og udviklingen bekymrer projektkoordinatorerne i de 10 Nordiske Masterprogrammer, og det komplicerer samarbejdet.

De forskellige forhold omkring studieafgifter i landene er ikke kun en udfordring i forhold til tiltrækning af studerende. Eksempelvis har det i nogle sammenhænge været svært for samarbejdspartenerne at afgøre, hvordan studieafgiften skulle fordeles, når en studerende, der er indskrevet på et dansk universitet tager et eller flere semestre på et af de andre universiteter.

"It is a challenge with the different rules on tuition fee - because how is it solved if you study several places? Who should you pay to and how much? Today it is not clear what the rules are if a non EU student paying tuition fee in DTU do exchange to Finland." (tidligere projektkoordinator, Finland)

Som det ses af citatet er der nogle programmer, hvor fordelingen ikke er afklaret. På programmet Innovative Sustainable Energy Engineering, hvor alle studerende optages på en svensk institution er det aftalt, så studerende skal betale studieafgift til den danske institution, hvis de tager mere end et semester der. Ved ét semester opfattes den studerende som udvekslingsstuderende, og skal derfor ikke betale. På dette program er der i dag centralt optag på KTH, og der er drøftelser om, hvorvidt optaget skal flyttes til en institution i et af de lande, der ikke opkræver studieafgift.

De forskellige regler omkring studieafgifter giver to store udfordringer i forhold til planlægningen og gennemførelsen af fællesnordiske masterprogrammer. For det første giver det ulige muligheder for de deltagende institutioner i forhold til tiltrækning af studerende uden for EU og EØS landene. For det andet er det ikke klart, hvordan midlerne skal fordeles, når nogle universiteter kræver studieafgift, mens andre ikke gør. Denne uklarhed

⁸ Bekendtgørelse om tilskud og regnskab m.v. ved Universiteterne § 1 stk. 5.

⁹ Pressmeddelande 18 februari 2010, Utbildningsdepartementet "Avgifter för utländska studenter inför höstterminen 2011" www.sweden.gov.se

¹⁰ Opetus- ja kulttuuriministeriö "Forsök med terminsavgifter för högskolorna" www.minidu.fi

betyder også, at der ikke er mulighed for at give de studerende klar besked om forholdene, hvis de vælger forskellige muligheder for mobilitet i programmet.

6.4 Procedurer for optagelse

I forbindelse med optag og tiltrækning af studerende er det ikke kun de forskellige regler om studieafgifterne, der komplicerer samarbejdet. Forskellige regler, procedurer og traditioner for optag er også afgørende, og som med mange andre elementer i programmerne havde de fleste involverede heller ikke erfaring med at optage studerende til programmer, der går på tværs af flere institutioner og lande.

I samarbejdet skulle det blandt andet afklares, om optaget skulle foregå centralt på én institution, eller om alle partnerinstitutioner optager et antal studerende. Nogle programmer har valgt en model, hvor alle studerende til programmet optages på én institution. Men på de fleste programmer er løsningen pga. det administrative arbejde ved et fælles optag blevet, at optaget er decentralt, dvs. de studerende søger optagelse og indskrives på ét af de universiteter, der deltager.

“Student enrollment was an administrative challenge because we did not know how to enroll students into a joint programme. But the solution was easy and the students are enrolled in each of the three universities.” (Partner, Island)

Ved et centralt optag af studerende er der ifølge aktørerne den risiko, at de forskellige aktører ikke har de samme muligheder i samarbejdet. Fordi mobilitet kræver både økonomi og lyst til udveksling er der en tendens til, at de studerende tager store dele af uddannelsen der, hvor de optages. Det betyder, at de andre institutioner får mindre ud af samarbejdet, fordi de ikke har samme mulighed for at tiltrække studerende. Deri ligger også en risiko for, at de partneruniversiteter, der ikke har så store muligheder mister motivationen. Omvendt er der også ulemper ved det decentrale optag. Som en koordinator i citatet nedenfor udtaler, er der forskel på, hvordan det gøres i de forskellige lande, og det kan få konsekvenser for optag og for de studerendes oplevelse af programmet.

“Det skaber vanskeligheder, at optagelse følger nationale og institutionelle regler. Konkret er optagelsessystemet i Finland meget rigtigt. Det gav problemer, da en studerende havde søgt om optagelse to steder. Lund blev valgt til fordel for Helsinki, og det betød, at der ikke blev fyldt op i Helsinki. Endvidere er der forskellige frister for at søge ind i de forskellige lande. Dette har skabt en vis forvirring for de kommende kandidatstuderende.” (Projektkoordinator, Danmark)

I forbindelse med optag er der nogle programmer, der peger på, at lange procedurer omkring visumansøgning og de manglende muligheder for at understøtte de studerende økonomisk og praktisk i forbindelse med transport og bolig betyder, de har mistet kvalificerede studerende.

Nogle konsortier har også oplevet udfordringer omkring ansøgningskriterierne i processen, men det er en mindre udfordring, som der er fundet praktiske løsninger på, og det er ikke der, de store barrierer ligger i forbindelse med optag.

I forhold til optagelse af studerende kræver det en del arbejde at blive enige om, hvordan det skal gøres i forhold til lokale regler og traditioner og mulighederne for tilpasning i de forskellige lande og institutioner. Det centrale optag på én institution eller et decentralt optag er der forskellige fordele og ulemper. Nogle af de ulemper, der opstår, skyldes, at der er forskellige traditioner for optagelsesprocedurer og frister i de forskellige lande og på de forskellige institutioner. Optag er et af de elementer, som er et godt eksempel på, hvor samarbejdet kræver fleksibilitet hos de administrative ansatte og institu-

tioner som sådan for få de forskellige systemer til at fungere sammen og udgøre et fælles program.

6.5 Opsamling

Evaluator vurderer, at der interessen for og søgningen til de Nordiske Masterprogrammer må betegnes som svingende. Praktiske og administrative forhold omkring optag, visum, bolig og studieafgifter er afgørende for, om de studerende, når de er optaget, tager imod den studieplads de tilbydes. I den sammenhæng kan nogle programmer tydeligt mærke konkurrencen fra Erasmus Mundus-programmet, hvor de studerende får økonomisk støtte til rejse- og boligomkostninger og hjælp til de praktiske forhold omkring fx mobilitet.

På enkelte programmer er registreret alarmerende få studerende, dels fordi programmerne er smalle fagområder, der ikke appellerer bredt, dels på grund af administrative, juridiske og økonomiske hindringer for studerende uden for EU og EØS. Endelig handler de få studerende i et enkelt tilfælde om den måde, programmet er sammensat på, hvor det ikke nødvendigvis registreres, hvor mange Nordic Master-studerende der er. Dette vurderer evaluator som en anledning til fremadrettet at få afklaring på succeskriterier for optag og programtyper i forhold til formålet og ambitionsniveauet for Nordic Master Programme.

Programmerne tiltrækker både nordiske studerende, studerende fra andre europæiske lande og studerende uden for Europa. Der er på tværs af programmerne dog stor forskel på, i hvilket omfang det var målet og forventningen at tiltrække studerende uden for Norden og fordelingen på de forskellige studerende er varierende. I forhold til tiltrækning af studerende uden for EU- og EØS-landene giver forskellige regler i forhold til studieafgifter ulige forhold mellem de deltagende institutioner, hvilket potentielt vanskeliggør samarbejdet og de forskellige partners interesse i programmet.

Forholdene omkring søgning og optag er behæftet med et stort arbejde i forhold til at tilpasse krav, frister og procedurer på de forskellige institutioner. Det stiller store krav til fleksibilitet og ressourcer hos det administrative personale på institutionerne, og det kræver, at ledelsesniveauet vil frigive de administrative ressourcer det kræver. Det er ligeledes krævende at sørge for de praktiske forhold omkring de studerende, der kommer fra andre lande og studerende, der flytter rundt mellem institutionerne. I den sammenhæng er det evaluators vurdering, at det er vigtigt, at programmerne ikke bliver afhængige af enkeltpersoner og deres frivillige kræfter, hvilket medfører, at programmet bliver sårbart, og bæredygtigheden er truet.

Kapitel 7. Programindhold og effekt

Dette kapitel omhandler resultaterne fra evalueringen i forhold til programindholdet i de ti programmer, udstedelse af grader, undervisning, studiemiljø, mobilitet i programmerne og de studerendes overordnede tilfredshed.

7.1 Forskellige programtyper og diplomer

De ti Nordiske Masterprogrammer, der har fået midler i 2007 og 2009, er meget forskellige i deres opbygning og meget forskellige i forhold til, om programmerne er helt nye uddannelser eller programmer, der bygger på eksisterende uddannelser og fagudbud. Der er således et bredt kontinuum af programtyper blandt de ti.

Eksempler på helt nye programmer, der udelukkende eller i stort omfang bygger på fag, der er udviklet specifikt til programmet er *Religious Roots of Europe* og *Everyday Practices*. I den anden ende af kontinuummet ligger fx *Maritime Engineering*, hvor de eksisterende fagudbud på institutionerne sammensættes til en række studieretninger på tværs af de deltagende institutioner og *Innovative ICT*, der består af eksisterende masteruddannelser, som de udbydes suppleret med et obligatorisk tværfagligt modul på 20 ECTS.

Det er også varierende om mobilitet er obligatorisk eller en mulighed i programmerne, og på grund af forskellige muligheder for finansiering og praktisk støtte til de studerende i forbindelse med rejser og bolig er det også forskelligt, i hvilket omfang de studerende benytter sig af muligheden for at tage fag eller hele semestre på forskellige universiteter. Der hvor mobiliteten er indlagt i programmet er der to gennemgående modeller. I den ene model er programmet sammensat, så de studerende for at opfylde kravene skal have minimum et semester uden for det universitet, hvor de er indskrevet og tager det første semester. I andre mere integrerede programmer er der indlagt intensive kurser på to eller tre forskellige universiteter, hvor alle studerende, uanset hvor de er indskrevet, deltager. I nogle programmer udbydes som alternativ til disse intensive kurser e-learning kurser. Erfaringen er dog, at de fleste studerende har fundet midler til rejseomkostninger og derfor har deltaget fysisk i de intensive kurser.

De meget forskellige programmer kræver forskellige arbejdsindsatser i opstarten og gennemførelsen og det er en del af årsagen til, at det er forskelligt om aktørerne oplever, om midlerne fra Nordisk Ministerråd har været rigelige eller utilstrækkelige. Der er stor forskel på, om der skal udvikles helt nye programmer og fag og udvikles fælleskurser på tværs af institutioner og landegrænser, eller om programmerne er en ny sammensætning af eksisterende uddannelseselementer.

Endnu et punkt, hvor programmerne er forskellige er i forhold til den grad eller det diplom, som det er muligt at få for de studerende. Som nævnt er det et stort arbejde at kortlægge hvad mulighederne for forskellige typer af fællesgrader er i de forskellige nordiske lande og selv om ambitionerne i mange af konsortierne var at tilbyde double eller joint degrees er det kun et fåtal, hvor det er tilfældet i dag. Af de seks programmer der fik midler i 2007 udsteder alle med undtagelse af programmet *Marine Ecosystems and Climate* single degrees. *Maritime Ecosystems and Climate* udsteder joint diplomas. Af de

fire programmer, der fik midler i 2009 er et program stadig uafklaret mens to udsteder double degrees og en tilbyder joint degrees¹¹.

Evalueringen viser, at der er stor variation på tværs af programmerne. Nogle programmer vægter mobilitet højt i deres konstruktion, andre lægger vægt på det nye og unikke ved at tilbyde nye uddannelser, mens andre ser stor værdi i at bruge Nordic Master Programme til at gøre det muligt for de studerende at kombinere de eksisterende styrker, der er på de forskellige universiteter i konsortiet. De vidt forskellige modeller og styrker er en klar fordel i et pilotprojekt og kan fortsat være det med henblik på at udvikle nye modeller for samarbejde om højere uddannelse i Norden.

Det er dog evaluators anbefaling, at der fremover gives støtte til færre programmer, mens samtidig stilles højere krav til udformningen af programmerne, herunder graden af originalitet og nyskabelse, for at sikre, at de lever op til ambitionen og formålet med Nordic Master Programme. Det vil også gøre det lettere at anvende Nordic Master Programme som et eksklusivt brand i markedsføringen af programmerne.

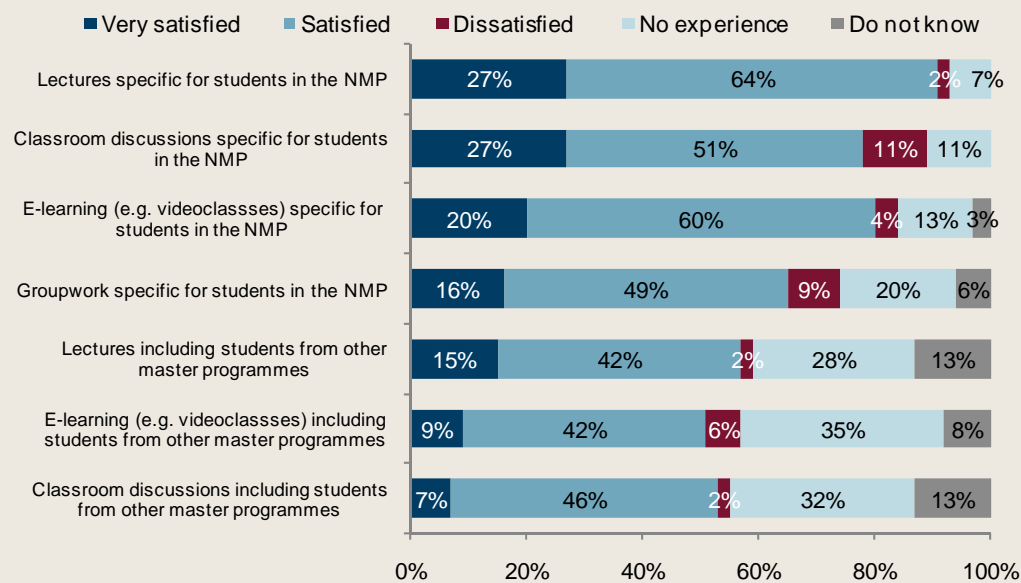
7.2 Undervisningsformer og studiemiljø

Som det er fremgået, adskiller programmernes sig i deres opbygning og dette afspejler sig også i forskelle i anvendelsen af undervisningsformer. For nogle programmer består det nyskabende i, at eksisterende kurser sammensættes på nye måder og derved fremstår tværfaglige og innovative. Nordic Master-studerende deltager her side om side med andre studerende, og programmerne suppleres i mange tilfælde med e-læring, i form af f.eks. en webbaseret undervisningsplatform. Andre programmer har udviklet undervisning specifikt til et Nordisk Masterprogram. Disse programmer benytter sig dog også af e-læring på den ene eller anden måde.

Hvis man kigger nærmere på de studerendes tilfredshed med de forskellige undervisningsmetoder, tilkendegiver de studerende generelt en meget høj tilfredshed, som det kan ses ud fra figur 7.1 herunder.

¹¹ På dette program *Computational Chemistry and Physics* er det for nogle universiteter i en overgangsfase dog dual degrees der tilbydes.

Figur 7.1: De studerendes tilfredshed med undervisningsmetoderne

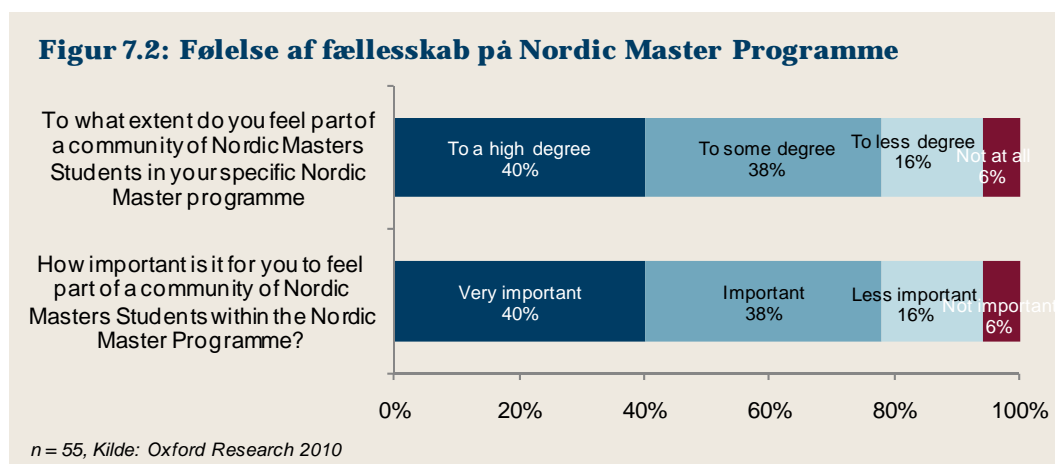
Spørgsmål: How satisfied are you with the teaching styles and methods that your Nordic Master Programme makes use of? n = 55, Kilde: Oxford Research 2010

Figuren viser samtidig, at de studerende er mest tilfredse med forelæsninger, klassediskussioner, e-læring og gruppearbejde, der foregår sammen med andre studerende på det Nordiske Masterprogram, de er tilmeldt. Nogle studerende efterlyser mere fagligt samarbejde og kontakt med studerende på det samme program i andre lande for at udnytte det tværnationale og for at være en større gruppe af studerende at udveksle erfaringer med og arbejde fagligt sammen med.

“We are rarely in contact with each other apart from the intensive course week. On a daily basis, we socialise much more with students from our own home university [non-NMP students]. I think more internet based courses could be designed for us to discuss more with students from Sweden and Iceland.” (Studerende)

Udsagn som dette og den højere tilfredshed med undervisning for Nordic Master-studerende indikerer, at fællesskabet blandt Nordic Master Studerende, og det at skabe en fælles identitet er højt prioriteret. Som illustreret i figur 7.2 herunder, tilkendegiver 78 % af de studerende, at de anser følelsen af fællesskab som vigtig. Samtidig føler 78 % sig rent faktisk som en del af et fællesskab på deres respektive Nordiske Masterprogrammer, mens 16 % føler dette i mindre grad og 6 % slet ikke oplever, at der er et fællesskab. Det viser sig endvidere, at det i høj grad er studerende, der vurderer fællesskabet som vigtigt, der samtidig føler sig som en del af et fællesskab.

Figur 7.2: Følelse af fællesskab på Nordic Master Programme

Fællesskabet blandt de studerende fremhæves også som vigtigt blandt flere undervisere, kontaktpersoner og projektkoordinatorer. Mange af programmerne benytter sig derfor af intro-uger eller "compact seminars", der har til formål at sammentømre gruppen af Nordic Master Studerende. Trods programmernes forskellige karakter, er der således stor enighed om, at det fysiske møde mellem de studerende på det samme Nordiske Master-program er centralt.

"Vi vil gerne have, at de studerende møder hinanden, fordi det oplever vi har stor betydning. Det er vigtigt at skabe en fælles kultur, der går forud for undervisningen." (Projektkoordinator og underviser, Norge)

I forbindelse med internationale uddannelser er det også altid et sprogforhold at tage hensyn til. I forbindelse med de Nordiske Masterprogrammer er det ikke et forhold, der fremhæves som en stor barriere og i forbindelse med ansøgningskriterierne til uddannelserne er der fundet forskellige løsninger. Enten har konsortiet valgt internationalt gængse kriterier som fx den amerikanske TOEFL¹², andre steder er kravene forskellige, alt efter hvilke institutioner man vælger at tage kurser på. Kun på enkelte programmer har der været sprogmæssige barrierer, idet nogle specialiserings- eller valgfag kun udbydes på nordiske sprog, så fagudbud og specialisering for især studerende fra Finland og fra lande uden for Norden begrænses.

Alt i alt er de studerende mest tilfredse med de undervisningselementer, hvor de studerende indgår i et fællesskab med de andre Nordiske Masterstuderende. Og i tråd hermed er det både for de studerende og aktørerne bag programmerne vigtigt, at der skabes et studiemiljø og et fællesskab omkring programmerne. Det fysiske møde er vigtigt, men noget af fællesskabet omkring studierne kan også skabes gennem det virtuelle møde på internetbaserede portaler. E-learning bruges i mange programmer og fungerer generelt godt. I nogle programmer er det dog tale om, at videokonferencer og lignende bruges som løsning på praktiske og økonomiske udfordringer på, at det ikke er muligt at skabe mere mobilitet i programmerne.

¹² Test Of English as a Foreign Language

7.3 Mobilitet

Som nævnt er der stor variation i hvor meget mobilitet, der er indbygget i programmerne, og der er også forskel på, i hvilket omfang de studerende ønsker at gøre brug af muligheden for at flytte sig mellem universiteterne i konsortiet i løbet af deres studie. I kravene til programmerne ligger fra Nordisk Ministerråd ikke noget krav om mobilitet, men det er i mange af programmerne et vigtigt element, som der dog har været svingende succes med at implementere.

Som nævnt i forbindelse med undervisningsformer og studiemiljø fremstår mobilitet og muligheden for at samle de studerende fysisk eller virtuelt som et særdeles vigtigt tema i forhold til den faktiske gennemførelse af programmerne ifølge både studerende og det videnskabelige personale involveret i programmerne. En af betingelserne for mobilitet er, som nævnt, at semesterstrukturerne i universiteterne i mellem passer sammen. En anden er, at det økonomiske grundlag for mobilitet er til stede.

I forhold til finansieringen af mobilitet for såvel de studerende som undervisere, har flere af programmerne benyttet sig af Nordplus-midler, der støtter mobilitet, projekter og netværksaktiviteter i de nordiske lande samt Baltikum. Dog har Nordplus-midlerne ikke kunnet dække alle udgifterne forbundet med de studerendes og undervisernes mobilitet, og usikkerheden, der følger med de fluktuerende Nordplus-midler fremhæves endvidere som utilfredsstillende fra undervisernes side. Flere af programmerne er derfor afhængige af, at de studerende kan bo hos hinanden i forbindelse med rejser. I det hele taget kræver arbejdet med Nordiske Masterprogrammer fleksibilitet hos både studerende og professorer.

"Exchange students get a 'survival kit' from the university with pots and pans and practical items. Degree students don't, so we collected it ourselves, spent the day at a flea market! You need to be very flexible to create a NMP, it is additional work in many different ways!" (Legal representative, Finland)

Til trods for at privat indlogering og aktiviteter som ovenstående kan være med til at skabe et vigtigt fællesskab, er konsekvenserne af manglende midler til mobilitet og bolig til de studerende for flere af aktørerne bekymrende.

"Finansieringen gik kun på planlægningen af uddannelsen, og det betyder at vi ikke har penge til drift. Konsekvensen i forhold til dette er, at vi gennemfører en stor del af undervisningen som videokonferencer." (Projektkoordinator, Norge)

Nordisk Ministerråd reagerede i 2009 på ønsket om mobilitetsstøtte ved at oprette en særskilt pulje til formålet. Dette vurderes særdeles positivt af projektdeltagerne. Flere interviews peger imidlertid samtidig på, at mange ikke har haft kendskab til den pågældende pulje og derfor ikke har benyttet sig af den, selvom de har haft behovet.

E-læring anses generelt som et godt supplement til andre former for undervisning, og flere aktører påpeger, at den teknologiske udvikling har været med til at sikre, at det er muligt at gennemføre vellykket, internetbaseret læring. Det fremstår dog som et overordnet ønske hos professorer og koordinatore, at de studerende har mulighed for at mødes 1-2 gange pr. semester, hvilket pt. ikke er tilfældet i alle programmerne.

Ser man på de studerendes interesse for at rejse i forbindelse med deres uddannelse, er der ganske få undtagelser fra den generelle tendens til, at de studerende gerne vil krydse de nordiske grænser i forbindelse med deres MA. Således viser surveyen blandt de studerende, at muligheden for at studere i flere lande er den vigtigste motivation for at søge optagelse på et af de fællesnordiske programmer. Det er dog samtidig et faktum, at ikke alle studerende er villige til at betale for rejseaktiviteterne selv, ligesom det f.eks. i Danmark er i strid med loven at opkræve ekstra betaling for rejseaktiviteter i forbindelse med

uddannelse. At alle studerende skulle være i stand til at betale for rejseaktiviteter fremhæves som problematisk, i og med at mange af programmerne arbejder for at rekruttere såvel i rige som fattigere dele af verden. Derfor kan de manglende midler til mobilitet samtidig udgøre en udfordring i forhold til at rekruttere studerende fremadrettet. Det kan være afgørende i forhold til, om et Nordisk Masterprogram bliver valgt til eller fra i sidste ende, idet *"den ekstra gulerod mangler"*.

"De studerende synes, det er meget vigtigt, at finansieringen til mobiliteten er på plads. Vi har mistet mange studerende på, at vi ikke kan melde klart ud om finansieringen til mobiliteten."
(Projektkoordinator, Norge)

I forhold til at forbedre rammerne for de Nordiske Masterprogrammer på sigt, fremhæver flere aktører muligheden for mobilitet som et vigtigt indsatsområde for at styrke den regionale integration og den nordiske merværdi. Flere aktører påpeger muligheden for at arbejde med at kunne tilbyde stipendier og waivers til mobilitet, som længe har været en integreret del af det europæiske Erasmus Mundus-program.

Mobiliteten skal dog have visse grænser kvantitativt, og det er aktørernes anbefaling, at de studerende, hvis der er tale om længere perioder som fx semestre, at de studerende på de to år, som uddannelsen varer, maksimalt skal være på to evt. tre institutioner. Det er hårdt, hvis den studerende efter hvert semester skal finde ny bolig, søge visum og vende sig til nye undervisningskulturer.

Evalueringen viser, at de studerendes mulighed for at flytte mellem de nordiske lande og tage fag på flere institutioner i konsortierne et vigtigt element for både studerende og aktørerne bag programmerne. Det gælder både i forhold til det sociale aspekt, det faglige aspekt og i forhold til den nordiske merværdi programmerne ønsker at tilbyde. Der er dog visse barrierer. Dels besværliggør semesterstrukturer og størrelsen på fag på universiteterne en udfordring. Dels handler det om finansiering, hvor de studerende ikke har økonomi til at rejse og flytte, dels handler det om, at det ikke er muligt at give klar besked om økonomiske støttemuligheder og udgifter forbundet med mobiliteten i programmet. Fx også fordi mobiliteten nogle steder kompliceres af forskellige regler om studieafgifter. Endelig er der de praktiske forhold, hvor der i mange programmer ikke er tid og ressourcer i programmerne til at støtte de studerende i fx boligsøgning, visumansøgning og etablering i et nyt land.

7.4 Tilfredshed, merværdi og erhvervsrelevans

Søgningen til uddannelsen vider om, at der er interesse for de Nordiske Masterprogrammer, og selv om der er visse rammebetingelser, der besværliggør optag af studerende er det i de fleste programmer lykkedes, at fylde de fleste af pladserne op. Spørgsmålet er om de Nordiske Masterprogrammer lever op til de studerendes forventninger og om de studerende kan bruge uddannelsen efterfølgende.

Som det kan ses ud fra figur 7.3, er der blandt de studerende særdeles høj tilfredshed med de Nordiske Masterprogrammer, idet de studerende fra de seks forskellige programmer, der er repræsenteret i surveyet erklærer sig enten meget tilfredse eller tilfredse på det helt overordnede plan. 57 % er meget tilfredse mens 43 % er tilfredse. Ingen svarer, at de er utilfredse.

Figur 7.4 herunder viser, at de studerende på Nordiske Masterprogrammer, der er repræsenteret i surveyet vurderer, at Nordic Master Programme, sammenlignet med en traditionel, national master, giver merværdi. 63 % af de studerende mener, at der i meget høj grad er tale om en merværdi, 33 % svarer i høj grad. Kun 4 % mener, at Nordic Master Programme i mindre grad giver merværdi sammenlignet med en national masteruddannelse og der ingen, der svarer, at der slet ikke er tale om, at de som nordiske masterstuderende får noget ekstra.

Flere af aktørerne på universiteterne fremhæver det faktum, at deres Nordiske Masterprogram adskiller sig fra almindelig udveksling, der ikke giver den samme merværdi. Det integrerede og sammensatte ved Nordic Masterprogramme er med til at skabe dette og differentiere programmet fra mere traditionelle udvekslingsaftaler mellem universiteterne.

"Man får en profil, man kan markedsføre sig på som studerende." (Administrativ medarbejder)

Både de studerende og aktørerne bag programmerne forudsiger, at de studerende får mulighed for at markedsføre sig på det unikke ved en nordisk uddannelse, der kombinerer det bedste fra flere nordiske universiteter.

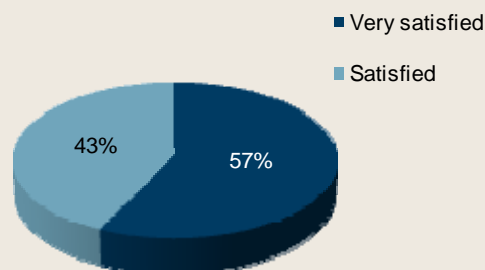
De Nordiske Masterprogrammer er stadig nye og de første studerende er først lige kommet ud på arbejdsmarkedet. Derfor er det ikke muligt at evaluere endeligt på programmernes erhvervsrelevans effekt og konklusionerne må baseres på selvevaluering og de studerendes og de videnskabelige personales vurderinger.

Det er en generel tendens i programmerne, at man håber på at kunne øge rekrutteringen af ph.d.-studerende gennem de Nordiske Masterprogrammer. Det skyldes bl.a. at mange af uddannelserne er så specialiserede, at forskning er en naturlig fortsættelse for de studerende. På enkelte af programmerne kan de allerede se, at det Nordiske Masterprogram har resulteret i flere kvalificerede ansøgninger til ph.d. programmer i feltet. Andre steder er det stadig et håb og en fornemmelse, at det vil lykkedes vurderet ud fra de studerendes profiler og den interesse, som de studerende har vist for feltet.

"Der er gode sidegevinster, idet vi har modtaget gode ansøgninger til ph.d. Det er ofte gode studerende, der vælger en nicheuddannelse som denne." (Projektkoordinator, Danmark)

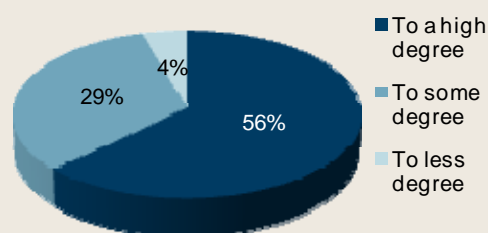
Erhvervslivet har ikke direkte været med i udviklingen af nogle af programmerne, og ingen af programmerne benytter sig af egentlige praktikperioder i løbet af de to år. Flere af programmerne tænker dog erhvervslivet ind i forbindelse med projektarbejde og lig-

Figur 7.3: De studerendes tilfredshed med Nordic Master Programme

Spørgsmål: All in all, how satisfied are you with the Nordic Master Programme? Answer categories not used: dissatisfied and very dissatisfied. n = 55, kilde: Oxford Research 2010

Figur 7.4: Merværdi i Nordic Master Programme

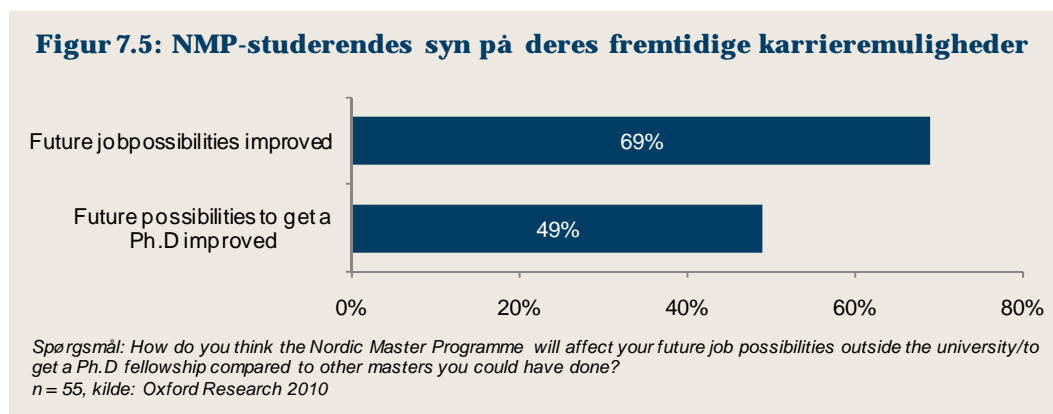

Spørgsmål: Do you find that the Nordic Master Programme - due to the fact that it is a Nordic cooperation - gives you an 'added value' compared to a national master? Answer categories not used: Not at all and do not know. n = 55, kilde: Oxford Research 2010

nende. Det er tilfældet der, hvor der i feltet i forvejen er tradition for at bruge erhvervslivet i specialer og andre opgaver.

Aktørerne bag programmerne vurderer ud fra deres viden om feltet, at især den nordiske profil giver de studerende særlige muligheder på arbejdsmarkedet efter endt uddannelse. Fx giver en nordisk profil på en specialiseringslinje i Gerontologi særlig værdi, fordi de nordiske lande er foran på dette område og i samarbejde giver en særlig stærk profil. På samme måde får studerende med specialiseringslinjer sammensat fra institutioner med specifikke styrker særlig værdi, fordi der kan sammensættes nye fagspecialiseringer. Andre programmer peger derudover også på værdien i, at der med programmet skabes nye vinkler i feltet, innovation eller tværfaglighed, der støtter op om den udvikling, der er i gang i feltet.

Når de studerende bliver spurgt, er der generelt en positiv vurdering af de jobmuligheder de Nordiske Masteruddannelser giver de studerende. Som figur 7.5 viser, vurderer 69 % af de studerende, at deres jobmuligheder efter at have færdiggjort deres Nordiske Masterprogram er forbedret sammenlignet med, hvis de havde taget en national masteruddannelse. Hvad angår muligheden for at blive Ph.d.-studerende, er 49 % af denne opfattelse.

"It has improved my opportunities for future research projects, so I won't just be reserved to my graduating university, but I can also get a chance of PhD or research in partner universities. That's why I think it is a beneficial programme." (Studerende)

Som citatet ovenfor tydeliggør ligger merværdien og effekten af de nordiske masterprogrammer også i det tværnationale. Med en international uddannelse giver det flere muligheder i arbejdslivet på tværs af landegrænse og på flere institutioner.

Spørgsmålet er også, om egentlige fælles grader (joint degrees) og grader fra flere universiteter (double og multiple degrees) er af betydning for de studerendes muligheder efter endt studie.

Generelt er de involverede på universiteterne interesserede i at gøre de Nordiske Masteruddannelse så fælles som mulig. Flere er som nævnt dog stødt på problemer og uhenigtsmæssighed i forhold til at tilbyde joint degrees grundet det mangelfulde kendskab til de juridiske grundlag i de forskellige lande.

En projektkoordinator fremhæver, at man ved at skabe en double degree eller en anden integreret grad medvirker til at give uddannelsen en profil, hvilket gør det lettere at til-

trække studerende, ligesom den studerende i mindre grad selv skal definere sin titel efter endt uddannelse. Dette bekræftes af flere studerende.

"It will be very powerful if we will get a joint degree from KTH and our thesis school." (Studerende)

Omvendt er der også aktører i programmerne, der mener, at fælles grader er mindre værd, i hvert fald hvis de udskrives af et ukendt konsortium, som arbejdsgiverne ikke kender til og ikke ved, hvordan de skal vurdere i modsætning til en grad fra et anerkendt universitet. Det er dog aktørernes vurdering, at de studerende er meget interesserede i double degrees, hvor de får to diplomer fra to forskellige institutioner.

Evalueringen viser, at de studerende samlet set vurderer de Nordiske Masterprogrammer positivt. De er tilfredse med deres studier og de vurderer, at de får en særlig værdi i forhold til en national masteruddannelse. Aktørerne bag programmerne vurderer også, at de studerende får særligt gode muligheder efter endt studie, på grund af den værdi en fællesnordisk uddannelse giver i det pågældende felt. Det er mere blandet om de involverede mener, at fælles grader som double, multiple og joint degrees giver særlig værdi i arbejdslivet eller om de mere er et positivt element i tiltrækningen af studerende.

7.5 Opsamling

De eksisterende Nordiske Masterprogrammer er meget forskellige i deres opbygning og vægter forskellige elementer. Nogle udsteder fælles grader, andre lægger vægt på at sikre mobiliteten i programmerne og andre igen har skabt helt nye og unikke programmer eller nye fagsammensætninger i feltet. Forskeligheden har både styrker og svagheder i et fremadrettet perspektiv. Evaluator anbefaler dog, at der fremadrettet tildeles midler til færre programmer, samtidig med at der stilles højere krav til originaliteten og nyskabelsen i programmerne for derved at sikre, at alle programmer lever op til ambitionen og formålet med Nordic Master Programme.

Både studerende og det videnskabelige personale bag programmerne understreger vigtigheden af at skabe fællesskab på studierne. Det er vigtigt, at de studerende mødes og det understreger behovet for mobilitet, men en del af fællesskabet kan også skabes virtuelt.

Det virtuelle fællesskab kan være et vigtigt supplement, idet der er visse udfordringer for mobiliteten i programmerne. Nogle programmer har søgt midler til mobilitet, mens andre ikke har nogle midler til formålet. Det er evaluators anbefaling, at den pulje til mobilitetsstøtte (dækning af rejse- og opholdsomkostninger), der blev oprettet i 2009, opretholdes.

I forhold til programmernes bæredygtighed vurderer evaluator det som værende afgørende, at de Nordiske Masterprogrammer i sig selv er relevante og attraktive nok til at kunne tiltrække studerende, også uden stipendiater. Såfremt der oprettes stipendiater til studerende uden for EU-/EØS-landene, anbefales der således, at der samtidig stilles krav om et rimeligt optag af studerende uden stipendiater.

De studerende på de Nordiske Masteruddannelser er yderst tilfredse med deres studie og de vurderer, at de i forhold til en national masteruddannelse har fået bedre muligheder efter endt studie. Aktørerne bag programmerne er enige og understreger, hvordan de Nordiske Masteruddannelser er særligt værdifulde, netop fordi de udbydes af flere institutioner på tværs af de nordiske lande. Aktørerne vurderer også, at de Nordiske Masterprogrammer styrker fagfeltet ved at øge og kvalificere rekrutteringen til ph.d.-programmerne. Grundet det tidlige tidspunkt for evalueringen er det ikke muligt for evaluator at vurdere, hvorvidt dette faktisk er tilfældet.

Kapitel 8. Målopfyldelse

For at evaluere Nordic Master Programme sigter evaluator i det følgende på at holde de konkrete målsætninger op med evalueringens resultater for herved at give et billede af målopfyldelsen og den nordiske nytteværdi, som programmet er med til at give.

Der skal naturligvis tages hensyn til, at Nordic Master Programme på nuværende tidspunkt har kørt i en begrænset periode som et pilotprojekt. Det betyder, at de mål, hvor den nordiske nytteværdi først efter en længere periode kan afdækkes, i mindre grad vil blive berørt.

8.1 Vurdering af opfyldelse af delmålsætninger

Først præsenteres målene for Nordic Master Programme, hvorefter evaluators vurdering af opfyldelsen af dette udfoldes.

”Stimulere samarbejdet mellem højere uddannelsesinstitutioner og andre relevante aktører imellem, og styrke Norden som region”

- Evalueringen viser, at Nordic Master Programme specielt har medvirket til at stimulere samarbejdet mellem de højere uddannelsesinstitutioner i Norden. Der er i særlig grad videreudviklet på allerede etablerede professionelle netværk mellem undervisere og forskere i Norden, hvilket har medført, at opstarten på hovedparten af de Nordiske Masterprogrammer har fungeret smidigt. Evalueringen peger i mindre grad på, at det er lykket at involvere andre aktører i programmerne. Enkelte Nordiske Masterprogrammer inddrager virksomheder i uddannelsen, men generelt vurderer evaluator, at inddragelsen af andre relevante aktører i programmerne fremadrettet kan optimeres. Derudover er det centralt, at de nordiske samarbejder, der etableres via Nordic Master Programme, forankres hos de respektive parter.

”Synliggøre de nordiske højere uddannelsesinstitutioner på den internationale arena, og sprede ”good practice”

- Evaluator vurderer, at det på nuværende tidspunkt kun i mindre grad er muligt at se, hvorvidt Nordic Master Programme har medvirket til at synliggøre de nordiske uddannelsesinstitutioner på den internationale arena. Evaluator hæfter sig ved, at flere aktører i evalueringen peger på, at der har manglet en profilering af ”brandet” Nordic Master Programme internationalt. Det har blandt andet betydet, at det for nogle uddannelser har været svært at tiltrække studerende til uddannelsen. Med hensyn til spredning af good practice viser evalueringen, at enkelte programmer er fremhævet på SIU’s hjemmeside som eksempler på dette, men at der ikke systematisk har været arbejdet med spredning af good practice. Nordic Master Programme har i høj grad fungeret som ”pilottest” af mulighederne for uddannelsessamarbejde, hvilket har afsløret relativt omfattende administrative, juridiske og praktiske udfordringer. Der er således et betydeligt behov for at udbrede kendskabet til muligheder og begrænsninger i nordisk uddannelsessamarbejde.

"Udvikle nye områder for akademiske studier"

- Evalueringen peger på, at etableringen af Nordic Master Programme har medført, at der er udviklet nye modeller for nordisk uddannelsessamarbejde. Der er således Nordiske Masterprogrammer, der er etableret som helt nye uddannelser på områder inden for faggrene hvor der ikke før fandtes uddannelser, mens andre programmer har udnyttet det nordiske aspekt til at gå mere i dybden med en del af en faggren og drage nytte af, at der er flere institutioner, der er med til at løfte programmet og det faglige niveau. Evaluator hæfter sig dog ved, at der stadig er programmer hvor udviklingsaspektet ikke er i højsædet, men hvor Nordic Masterdimensionen fungerer som et supplement til allerede eksisterende masteruddannelser. Evaluator vurderer, at det fremadrettet bør prioriteres, at Nordic Master Programme målrettes nye, originale, nordiske uddannelser.

"Udvikle nye modeller for nordisk uddannelsessamarbejde"

- Målet hænger i en vis grad sammen med ovenstående mål angående udviklingen af nye akademiske studier. For evalueringen peger netop på, at der hvor programmerne har været innovative og opfundet et nyt masterprogram eller vendt eksisterende masterprogrammer "på hovedet", har de i høj grad været medvirkende til at udvikle nye modeller for nordiske uddannelsessamarbejde. Omvendt peger evalueringen også på, at der er programmer, der i høj grad må betegnes som en videreførelse af eksisterende praksis med en meget lille grad af nytænkning. Således har variationen i de igangsatte programmer været betydelig, og det er evaluators vurdering, at der fremadrettet bør stilles krav til den uddannelsesmæssige ambition i Nordic Master Programme.

"Skabe specialiseret viden inden for områder hvor ekspertise er efterspurgt og nødvendig"

- Evalueringen peger på, at en stor andel af de Nordiske Masterprogrammer er inden for mindre og specialiserede fagområder, hvor det at operere med hele Norden som uddannelsesforum styrker disse mindre uddannelser. Når flere institutioner går sammen, er det er med til at skabe en specialiseret viden og opbygge et tættere netværk inden for afgrænsede fagområder. Evalueringen viser, at for mange af de deltagende institutter fungerer Nordic Master Programme som et godt springbræt for en forskerkarriere og en måde at afklare dette for både den studerende og instituttet. Omvendt er det ikke muligt at vurdere, hvordan aftagersituationen er for kandidater, der forlader universitetet, idet der kun er ganske få færdige kandidater. Og programmerne er ikke udviklet på baggrund af undersøgelser af efterspørgsel på kandidater på de pågældende fagområder.

"Stimulere og støtte udviklingen af flere masterprogrammer som i fællesskab udbydes i samarbejde mellem højere uddannelsesinstitutioner i flere nordiske lande"

- Dette er et mål, der i høj grad er opfyldt. Således viser evalueringen, at Nordic Master Programme har medvirket til at støtte og udvikle etablerede masteruddannelser i Norden, gøre dem transnationale, og derudover facilitere udviklingen af helt nye masteruddannelser i Norden – både inden for enkelte fagområder og på tværs af fagområder. Samtidig viser evalueringen dog også, at der er forhold i landenes lovgivning på området, der medfører at samarbejdet bliver besværligt og vanskeligt i praksis. På den måde har Nordic Master Programme som et pilotprojekt i et

langsigtet perspektiv været særdeles frugtbart i forhold til at afdække vanskeligheder og grænsehindringer funderet i forskelle i lovgivning, administrativ praksis og i universitetsstrukturen.

Tabel 8.1 viser en opsummering af Nordic Master Programmes seks mål samt evaluators vurdering af målopfyldelsen og de forhold, der fremadrettet kan optimeres i forhold til at sikre en høj grad af målopfyldelse. Tabellen er således et konkret og anvendelsesorienteret værktøj, som Nordisk Ministerråd kan anvende i den fremtidige optimering af Nordic Master Programme. Målopfyldelsen vurderes inden for skalaen – 'høj grad', 'nogen grad', 'mindre grad' og 'slet ikke'.

Tabel 8.1 Målopfyldelse og fremtidig styrkelse		
MÅL	MÅLOPFYLDELSE	FREMTIDIG STYRKELSE
<i>"Stimulere samarbejdet mellem højere uddannelsesinstitutioner og andre relevante aktører imellem, og styrke Norden som region"</i>	Høj grad af målopfyldelse ift. at stimulere samarbejdet mellem uddannelsesinstitutioner. Mindre grad af målopfyldelse ift. at inddrage andre relevante aktører i programmerne.	- Afdække muligheden for at inddrage andre relevante aktører mere i Nordiske Masterprogrammer. - Arbejde for sikring af forankring af eksisterende samarbejder.
<i>"Synliggøre de nordiske højere uddannelsesinstitutioner på den internationale arena, og sprede 'good practice'"</i>	Mindre grad af målopfyldelse ift. at synliggøre de nordiske uddannelsesinstitutioner på den internationale arena. I nogen grad af målopfyldelse ift. at sprede good practice.	- Styrkelse af 'brandet' Nordic Master Programme.
<i>"Udvikle nye områder for akademiske studier"</i>	Nogen grad af målopfyldelse – programmerne har medvirket til at etablere nye programmer inden for faggrene og etablere hidtil usete tværfaglige samarbejder. Dog flere programmer der viderefører eksisterende studier.	- Sikre at nye programmer medvirker til at udvikle nye faggrene eller danne tværfagligt samarbejde med andre faggrene.
<i>"Udvikle nye modeller for nordisk uddannelsessamarbejde"</i>	Nogen grad af målopfyldelse – flere programmer har udviklet nye uddannelsesmodeller både inden for nye studier og inden for eksisterende studier. Der er dog også flere programmer der viderefører allerede etablerede modeller i samarbejdet.	- Forpligte Nordiske Masterprogrammer til at indarbejde et innovativt element i uddannelsessamarbejdet.
<i>"Skabe specialiseret viden inden for områder hvor ekspertise er efterspurgt og nødvendig"</i>	Mindre grad af målopfyldelse – de Nordiske Masterprogrammer medvirker til at skabe en specialiseret viden, men i etableringen har der kun i mindre grad været fokus på aftagere af uddannelsen.	- Overveje hvorvidt Nordiske Masterprogrammer skal etableres ud fra efterspørgsel og nødvendighed, eller om der er andre kriterier der er relevante.
<i>"Stimulere og støtte udviklingen af flere masterprogrammer som i fællesskab udbydes i samarbejde mellem højere uddannelsesinstitutioner i flere nordiske lande".</i>	Høj grad af målopfyldelse – dette er på nuværende tidspunkt essensen af Nordic Master Programme.	- Sikre at de uddannelser, der opnår Nordic Master-status, har kvalitet i tilrettelæggelsen og indholdet af uddannelsen – eksempelvis via nye tildelingskriterier.

Formålet med Nordic Master Programme er generelt at skabe unikke uddannelses tilbud i Norden gennem udviklingen af en række nordiske eliteuddannelser, der samler det bedste, de nordiske videregående uddannelsesinstitutioner har at tilbyde og således kan bidrage til at styrke Norden som uddannelsesregion. Generelt vurderer evaluatoren, at etableringen af Nordic Master Programme har medvirket til, at Norden som region – særligt i uddannelsesøjemed – er styrket. Det indikerer dermed, at Nordic Master Programme på nuværende tidspunkt lever op til en del af sit formål.

I forhold til at etablere nordiske eliteuddannelser er det evaluators vurdering, at dette på nuværende tidspunkt kun i begrænset omfang er opnået. Således fungerer enkelte Nordiske Masterprogrammer som eliteuddannelser, mens andre de facto fungerer som masterprogrammer på lige fod med andre masterprogrammer på de nordiske universiteter. Hvis Nordisk Ministerråd vurderer, at etableringen af eliteuddannelser er et centralt aspekt ved Nordic Master Programme, anbefaler evaluatoren, at det fremadrettet indskræpes over for universiteterne, at Nordic Master Programme er målrettet de bedste studerende, og at universiteterne forpligtes til at indrette uddannelserne herefter. Denne afklaring er også central i et profilerings- og markedsføringsperspektiv, hvor det er relevant at skabe vished om, hvilke studerende uddannelserne skal tiltrække, ligesom de studerende kan få viden om, hvilket fagligt niveau de kan forvente på et Nordisk Masterprogram.

Samt set er det evaluators vurdering, at Nordic Master Programme er med til at skabe markant nordisk nytteværdi i forhold til at profilere Norden som en central uddannelsesregion, i forhold til at etablere nogle innovative og relevante uddannelser på tværs i Norden samt i forhold til at optimere og samle ressourcerne inden for mindre uddannelser, således at uddannelsesudbuddet i Norden er så forskelligartet og på et så højt fagligt niveau som muligt. Der er dog forhold, hvor en optimering af programmerne vil betyde, at nytteværdien for Norden som helhed og for de respektive lande kan øges. Det handler om optimering af selve programmerne, konceptet for programmerne og de politisk/systemiske forhold programmerne fungerer under. Dette uddybes i det følgende kapitel.

Kapitel 9. anbefalinger

Nordic Master Programme er overordnet set som pilotprojekt vellykket. Projektet har således styrket uddannelsessamarbejder på tværs af Norden og bidraget til at sætte fokus på internationalisering af uddannelser i Norden, herunder de udfordringer, som de nuværende strukturer skaber. Samtidig er der stor opbakning til initiativet fra de deltagende parter og ikke mindst fra de studerende. Men der er også en række områder, hvor Nordic Master Programme i et fremadrettet perspektiv kan forbedres.

I det følgende præsenteres evaluators anbefalinger, som retter sig mod niveauer:

1. **Konsortieniveau.** Anbefalinger på konsortieniveau er primært rettet mod de deltagende parter i Nordic Master Programme. Disse anbefalinger kræver ingen ændringer af programmets retningslinjer for at kunne implementeres.
2. **Programniveau.** Anbefalinger på programniveau er rettet mod Nordic Master Programme som program. Disse anbefalinger kræver ændringer af de nuværende retningslinjer og kriterier for programmet.
3. **Nordisk niveau.** Anbefalinger på nordisk niveau adresserer emner, som ligger ud over Nordic Master Programme, idet de omhandler rammebetingelser og grænsehindre for uddannelsessamarbejder i Norden, som i dag fungerer som barrierer for Nordic Master Programme. Disse anbefalinger kræver ændringer på tværs af de nordiske lande på politisk niveau.

9.1 Anbefalinger på konsortieniveau

I det følgende præsenteres evaluators anbefalinger, hvad angår *konsortieniveauet* – dvs. rammerne for tilrettelæggelsen af Nordic Master Programme, som de medvirkende universiteter aktivt kan være med til at forme uden det kræver lovændringer eller decideret involvering fra Nordisk Ministerråd.

To spor i samarbejdet

Evalueringen viser, at aktørerne oplever manglende ekspertise i at tilrettelægge internationale masterprogrammer som en væsentlig barriere. Videnskabeligt og administrativt personale har forskellige forudsætninger i forbindelse med tilrettelæggelsen af et fælles-nordisk masterprogram og kan bistå hinanden, når fagligheden skal være i top samtidig med, man skal gardere sig mod at administrative blindgyder på tværs af landene. En løbende dialog mellem administration og fagligt personale er med til at sikre systematik og spare tid såvel som kræfter i arbejdet med Nordic Master Programme.

- Evaluators anbefaler, at der bør være to spor i samarbejdet omkring de Nordiske Masterprogrammer – et fagligt og et administrativt.

Konsortium-aftale

Evalueringsens resultater viser, at en forventningsafstemning mellem de involverede universiteter inden arbejdet med Nordic Master Programme igangsættes er helt essentielt. Denne kan med fordel munde ud i en egentlig bindende konsortium-aftale, der fastlægger rettigheder og forpligtelser i samarbejdet.

- Evaluatør anbefaler endvidere, at man fra starten får involveret beslutningsdygtige medarbejdere, der har et langsigtet perspektiv på institutionen og i fagfeltet. Dette er med til at sikre progression i udviklingen af Nordic Master Programme.

Inddragelse på ledelsesniveau

Evalueringsen viser, at det er vigtigt at få afklaret, hvorvidt der er opbakning til etablering af et Nordic Master Programme fra de medvirkende institutter, fakulteter og universiteter. Denne opbakning skal have form af reel og forpligtende opbakning, og ikke blot positive tilkendegivelser. Opbakning fra et højere organisatorisk niveau kan i mange tilfælde gøre overgangen mellem planlægning og egentlig drift af programmet mere smidig. Deltagelse i møder omkring Nordic Master Programme fra universitetsledelsens side kan være med til at skabe ejerskab og velvilje i institutionerne.

- Evaluatør anbefaler, at der etableres en form for institutionel forpligtelse fra universiteternes side, så programmerne ikke er afhængige af opstartsmidlerne fra Nordisk Ministerråd alene.

9.2 Anbefalinger på programniveau

I det følgende præsenteres evaluators anbefalinger, hvad angår *programniveauet* – dvs. de rammer for Nordic Master Programme, som fastsættes af Nordisk Ministerråd. Anbefalingerne er opdelt i temaer, der berører det indholdsmæssige, det praktiske, det administrative og afslutningsvist det økonomiske perspektiv.

Evalueringen peger imidlertid på, at der også på programniveau kan gøres meget for at understøtte en hensigtsmæssig tilrettelæggelse af de enkelte programmer i forbindelse med ansøgnings- og opstartsfasen.

Klare kriterier for programmerne

I forhold til det indholdsmæssige viser evalueringen for det første, at det ikke for alle har været klart, hvilke krav programmerne skal leve op til – eksempelvis hvad angår graden af "jointness", tildeling af grader, rekruttering af studerende og uddannelsernes sammensætning. Klare krav kan bidrage til at sikre, at programmerne ikke gør brug af "lette løsninger", men faktisk er baseret på en form for samarbejde og koordinering, som lever op til de overordnede mål og formål med Nordic Master Programme.

- **Evaluatør anbefaler**, at der skabes mere klarhed om, hvad kravene er til programmerne.

Manual til afklaring af juridiske muligheder og begrænsninger

Som nævnt ovenfor er det for det andet en stor udfordring at udrede de juridiske forhold i det enkelte program og på programniveau anbefales det, at rette resourcepersoner i form af administrativt personale inddrages i forbindelse med tilrettelæggelsen af de enkelte programmer. For de enkelte programmer er det en meget resourcekrævende og ofte uoverskuelig proces, som derfor med fordel fremover kan understøttes centralt. Derfor er det en fordel, hvis udfordringen også imødekommes på konceptniveau.

- **Evaluatør anbefaler**, at der udarbejdes en manual over, hvilke muligheder og begrænsninger, de nationale lovttekster giver Nordiske Masterprogrammer i for-

hold til gensidig anerkendelse, optag, studieafgifter, joint og double degrees etc. i de nordiske lande. Manualen skal være en nem og overskuelig vejledning i at etablere et Nordic Master Programme.

Organiseret videndeling

I forlængelse af ovenstående viser evalueringen i forhold til det indholdsmæssige på konceptniveau at den viden og erfaring, der skabes i ét konsortiumsamarbejde kun i begrænset omfang kommer de andre programmer og samarbejder til gode. Allerede med udviklingen af de første 6 programmer blev gjort værdifulde erfaringer og brugbare løsninger blev fundet. Det er blandt andet i forhold til praktiske og juridiske aspekter, at programmernes kan få meget ud af at erfaringsudveksle.

- **Evaluator anbefaler**, at der skabes videndeling og sættes fokus på good practice. Videndelingen kan implementeres via fælles seminarer for programkoordinatorer med fokus på fx administrative/juridiske forhold eller på nye uddannelsesformer og metoder. Videndelingen kan også ske gennem udarbejdelse af guidelines med erfaringer og gode råd til nye programmer. Sådanne guidelines kan med fordel have form af muligheder og løsningsmodeller frem for specifikke anvisninger, idet der bør tages højde for programmernes indbyrdes forskellighed. Endelig kan en central koordinering, hvor en nøgleperson i Nordisk Ministerråd eller en anden koordinerende institution har overordnet viden om programmerne og de udfordringer, de møder. Denne nøgleperson kan sikre videndeling på tværs og tage fat i problemstillinger, som gør sig gældende på tværs af programmer og lande.

I denne forbindelse bemærkes det, at tiltag som de ovenfor nævnte i form af guidelines, organiseret videndeling og kortlægning af lovgivningsmæssige rammer og muligheder de forskellige lande, i mange tilfælde ville bidrage til et væsentligt lavere tids- og ressourcforbrug i forbindelse med tilrettelæggelsen af de enkelte programmer.

Markedsføring

Styrkelse af **markedsføringen** af de Nordiske Masterprogrammer er en væsentlig udfordring for de enkelte programmer. Nordic Master Programme eksisterer endnu ikke som et brand på linje med Erasmus Mundus, hvilket begrænser værdien af at bruge Nordic Master-betegnelsen som et kvalitetsstempel for programmerne. At skabe et stærkt brand, der vækker genklang i Norden såvel som uden for Norden kræver en koordineret indsats og en fælles nordisk platform til markedsføring. En sådan findes allerede hos Nordisk Ministerråd, og det er derfor evaluators vurdering, at markedsføringen af Nordic Master Programme som brand med fordel kan placeres her.

- **Evaluator anbefaler**, at Nordisk Ministerråd etablerer en mulighed for at brande de nordiske masterprogrammer gennem Nordisk Ministerråd med henblik på at styrke markedsføringen og give uddannelserne et kvalitetsstempel.

Dette kræver en mere præcis afklaring af, hvad Nordic Master Programme skal signalere som brand. Det skal være mere klart, hvilke kvalitetskriterier de enkelte programmer skal leve op til for fortsat at kunne gøre brug af titlen. En sådan afklaring er et nødvendigt fundament for en solid markedsføringsindsats. I den forbindelse er det evaluators vurdering, at Nordic Master Programme nødvendigvis må være et **eksklusivt brand**, som alene kan benyttes af programmer, der har modtaget støtte fra Nordisk Ministerråd og efterfølgende fortsat lever op til en række kvalitetskriterier.

Ny administrativ placering

Den nuværende administration foretages af SIU i Norge, som har stået for administrationen af ansøgningsrunderne i 2009 og 2010, mens runden i 2007 blev håndteret internt af Nordisk Ministerråd. Den eksterne placering af administrationen hos SIU har ifølge flere af respondenterne i evalueringen ikke fungeret optimalt.

- **Evaluators anbefaler**, at administrationen af Nordic Master Programme fremadrettet styrkes gennem:
 1. Stærkere synlighed af Nordisk Ministerråd som ansvarlig for Nordic Master Programme. Som det er i dag, udgør "armslængdeprincippet" i forhold til administrationen en barriere for klar kommunikation om konceptet.
 2. Markant bedre branding af Nordic Master Programme både i forhold til kommunikation og formidling, men også i forhold til at opbygge en højere grad af eksklusivitet for konceptet.
 3. Bedre vejledning af de ansøgende konsortier både før og efter ansøgning. Her er der behov for en styrkelse af den faglige viden i administrationen af programmet omkring internationalisering af uddannelser i Norden.

Det er vanskeligt for evaluatoren entydigt at pege på den bedste fremadrettede løsning, men der kunne være to spor, hvor førstnævnte umiddelbart vurderes at være mest optimal:

1. Administrationen flyttes til Nordisk Ministerråd i form af en programkoordinator, som får assistance af bl.a. kommunikationsafdelingen i Nordisk Ministerråd.
2. Der foretages et nyt afdækning af mulige placeringer af administrationen med henblik på at finde en organisation, som i højere grad end SIU kan løfte ovenstående indsatsområder.

Krav om medfinansiering

Der er ingen tvivl om, at opstartsmidlerne fra Nordisk Ministerråd har haft afgørende betydning for, at de eksisterende programmer har set dagens lys. Samtidig peger de fleste aktører på manglende midler til driften af programmerne som en afgørende udfordring, og flere programmer går da også på nuværende tidspunkt en højst usikker fremtid i møde. Bæredygtighed er således et nøgleord i et fremadrettet perspektiv.

Som det fremgår af evalueringen, angives svigtende opbakning på fakultetsniveau ofte som årsag til programmernes visse skæbne. Det er således oplagt at overveje at indskrive en mere formel forpligtelse fra universiteternes side som betingelse for tildeling af midler, eksempelvis i form af arbejdstimer til en koordinator. Det er væsentligt, at universiteterne anser programmerne for at være attraktive i sig selv for at sikre interne midler og dermed bæredygtigheden på længere sigt. Det kræver imidlertid, at det enkelte program får mulighed for at "vise sit værd".

- **Evaluators anbefaler**, at Nordisk Ministerråd overvejer mulighederne for at stille krav om økonomiske opbakning til programmerne fra de deltagende institutioner for herigennem at styrke programmernes kvalitet og styrke ledelsens opbakning.

Midler til den tidlige drift og til mobilitet

Samtidig med, at der altså er behov for midler til den tidlige drift, har midlerne til opstarten af programmerne i mange tilfælde vist sig at være rigelige. Og som nævnt ovenfor kan der yderligere gøres meget for at mindske opstartsomkostningerne ved at udnytte tidligere erfaringer og eksempler på good practice.

- **Evaluators anbefaler**, at midlerne fremover fordeles således, at der både afsættes midler til opstart og til den indledende drift: eksempelvis med 70 % til opstart og 30 % til drift i det første år eller 60 % til opstart, 25 % til drift det første år og 15 % til drift det andet år.

Hvad angår stipendiat til dækning af studieafgifter er dette et stort ønske for flere aktører. Set i et bæredygtigheds perspektiv vurderer evaluatoren det imidlertid som værende afgørende, at de Nordiske Masterprogrammer er relevante og attraktive nok i sig selv til at kunne tiltrække studerende, også uden stipendiat. Såfremt der oprettes stipendiat til studerende uden for EU-/EØS-landene, anbefales det således, at der samtidig stilles krav om et rimeligt optag af studerende uden stipendiat.

- **Evaluators anbefaler**, at den pulje til mobilitetsstøtte (dækning af rejse- og opholdsomkostninger), der blev oprettet i 2009, opretholdes.

Højere krav og færre godkendte programmer

Hovedparten af de godkendte Nordic Master Programmes har leveret spændende nye uddannelser, som samler de bedste elementer fra de eksisterende uddannelser. Men der er også enkelte programmer, som har været mindre ambitiøse i forhold til at lave reelle nye modeller for uddannelse på tværs af Norden. Samtidig er der meget store forskelle i søgningen til de godkendte programmer. Mange optagne studerende er ikke altid et mål i sig selv, men enkelte programmer har haft en beskeden søgning, der ikke matcher ambitionen i programmet.

- **Evaluators anbefaler**, at hvis programmet fortsættes vil det være med færre godkendte programmer om året. I 2007 valgte man pga. en meget høj søgning at gå fra tre til seks programmer. Fremover vil en frekvens på to-tre godkendte programmer formentligt kunne skærpe konkurrencen og hæve kvaliteten af programmerne. Samtidig bør beskrivelserne af uddannelsernes originalitet og idégrundlag, samt forventningerne til de kommende optag af studerende prioriteres højt i bedømmelsen af ansøgningerne.

9.3 Anbefalinger på nordisk niveau

Nordic Master Programme har på mange måder synliggjort forskellige former for barrierer og vanskeligheder for fælles uddannelser på nordisk niveau. Det gælder barrierer fundet i forskellige traditioner omkring indretningen af kandidatuddannelser, herunder semesterstrukturer, optagelsesprocedurer mv. Det gælder også administrative regler og national lovgivning, som enten modvirker internationalisering af uddannelser eller er vanskelige at anvende i praksis, og på den måde besværliggør arbejdet med at lave fælles uddannelser.

Mange små forskelle giver store problemer i praksis

Mange har formentligt en forestilling om, at universitetsuddannelser i Norden ligner hinanden i opbygning og form. Sandheden er imidlertid, at variationen mellem de nordiske universiteter er enorm. Hver for sig kan forskelle i semesterstruktur, pointstrukturer, økonomiske incitamenter for forskerne, studieopbygning etc. være håndterbare, men summen af alle forskellene udgør en stor barriere for koordinatorene bag de Nordiske Masterprogrammer. I de fleste nordiske lande er trenden at give uddannelsesinstitutionerne øgede frihedsgrader, men der er også kræfter i retning af øget harmonisering, bl.a. via Bologna-processen.

- **Evaluators anbefaler**, at Nordisk Ministerråd tager emnet op som led i arbejdet med at fjerne grænsehindre i Norden.

Afklaring af regler om studieafgifter

Studieafgifter indføres i forskellige tempi i de nordiske lande i disse år, og meget tyder på, at der kommer flere forskellige modeller i spil i fremtiden. Forskellig lovgivning og praksis på området for egenfinansiering udgør imidlertid en barriere for international uddannelsessamarbejde.

Evalueringen af Nordic Master Programme viser således, at flere af de igangværende programmer har haft vanskeligheder ved at nå frem til modeller for fordeling af studieafgifter mellem de deltagende universiteter.

- **Evaluators anbefaler**, at det afklares, hvilke løsningsmodeller for håndtering af studieafgifter der kan anvendes ved internationale uddannelsessamarbejder i Norden.

Harmonisering af regler omkring joint og double degrees

Spørgsmålet omkring joint og double degrees har været helt centralt hos deltagerne i Nordic Master Programme. På mange måder har programmet været medvirkende til at kaste lys over et yderst vanskeligt område at håndtere rent juridisk. For de forskellige Nordic Master Programmes har afklaring af de gældende regler i de nordiske lande kostet mange ressourcer og medført forsinkelser af opstarten af programmerne. På den måde er den nuværende gråzone en alvorlig hindring for nordisk uddannelsessamarbejde.

- **Evaluators anbefaler**, at der på nordisk plan arbejdes med en afklaring, harmonisering og forenkling af det nuværende regelsæt, så administrative omkostninger i forbindelse med nordiske uddannelsessamarbejder forenkles betydeligt.

Forenklet akkreditering – gensidig anerkendelse

Forskelle i akkreditering har skabt besvær i forbindelse med den praktiske gennemførelse af Nordic Master Programme. Det er dyrt og tidskrævende og vurderes af mange aktører at være en reel grænsehindring for yderligere samarbejde om masteruddannelser i Norden. Der er stor forskel på tværs af Norden i den gældende praksis på området, hvor Finland og Norge lægger stor vægt på ex post auditering, mens ex ante akkreditering vægtes særligt højt i Danmark, men også i Sverige og Island.

- **Evaluators anbefaler**, at Nordisk Ministerråd sætter sig i spidsen for en fremtidssikring af reglerne for gensidig akkreditering i forbindelse med fælles kandidatuddannelser. Her bør der lægges vægt på, at akkreditering skal være så smidig, hurtigt og med så lave omkostninger som muligt. Formålet skal være at undgå dobbeltarbejde i forbindelse med akkreditering og at sikre, at det bliver

enkelt at arbejde med internationalisering i Norden. En løsning kunne være øget brug af institutionsauditering på Nordisk niveau, hvor det er institutionernes egne forudsætninger for at have høj kvalitet i uddannelserne, som vurderes, frem for ex ante akkrediteringer af nye, nordiske uddannelser.

Kapitel 10. Metode

9.4 Evalueringens kilder

Evalueringen er gennemført som en 360° interessentevaluering og er dermed baseret på en omfattende kildetriangulering. Samtidig er evalueringen baseret på en strategisk anvendelse af dialogbaserede metoder, der kombinerer dataindsamling med læring og videndeling. Figurer nedenfor giver et overblik over evalueringens kilder og metoder.

Figur 10.1 Oversigt over evalueringens kilder og metoder

10.1 Dataindsamling

Dataindsamlingen har fundet sted i efteråret 2010 i hhv. Danmark, Island, Finland, Norge og Sverige. Nedenfor præsenteres de enkelte elementer i dataindsamlingen. Det skal i den forbindelse tydeliggøres, at ansøgningsrunden i 2010 ikke er en del af genstandsfeltet for evalueringen.

10.1.1 Kvalitative interviews med de involverede på universiteterne

Der er gennemført personlige, kvalitative interviews med projektkoordinatorer og administrative medarbejdere samt de finansielt og juridisk ansvarlige på hvert af de ti koordinerende universiteter. Interview med sidstnævnte er dog kun gennemført i det omfang, det har været relevant, ligesom det i nogle tilfælde har været den samme person, der har udfyldt flere forskellige funktioner. Interviewene er gennemført på baggrund af en semi-struktureret interviewguide med fokus på ansøgningsprocessen, juridiske og finansielle aspekter, indhold og praktisk gennemførelse af programmet, undervisningsmetoder samt relevans og effekt af programmerne.

Der er i alt gennemført 24 personlige interview fordelt på de 10 igangværende Nordiske Masterprogrammer. Som led i interviewrunden har evalueringsteamet besøgt samtlige koordinerende institutioner for de 10 igangværende Nordiske Masterprogrammer.

10.1.2 Nationale og internationale fokusgrupper

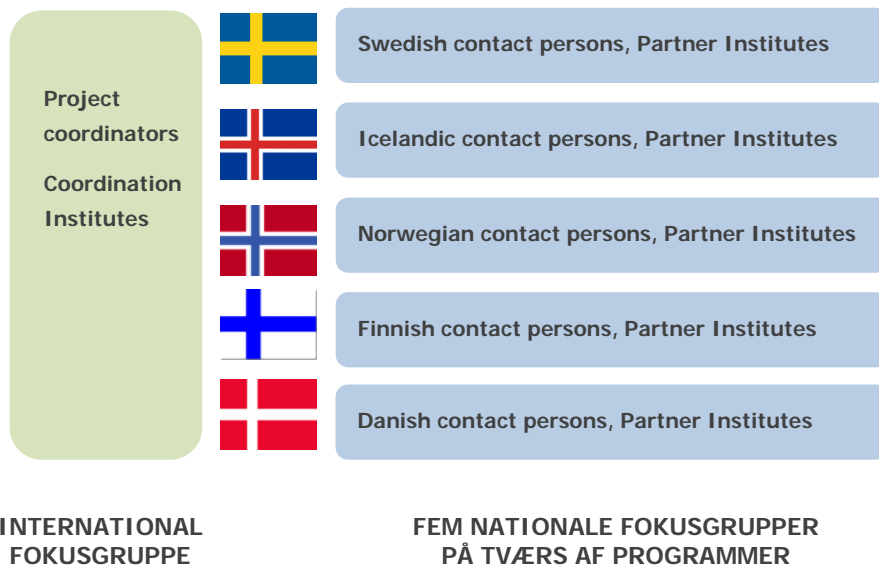
Ud over personlige interview er der gennemført et tværgående, internationalt fokusgruppeinterview med projektkoordinatorerne fra de koordinerende institutioner. Otte ud af ti projektkoordinatorer deltog i det internationale fokusgruppeinterview i København, hvilket vidner om et gennemgående stort engagement i evalueringen. Hovedtemaerne her var juridiske og finansielle barrierer såvel som barrierer relateret specifikt til etableringen af uddannelserne.

Pointerne fra den internationale fokusgruppe fungerede som udgangspunkt for fem efterfølgende nationale fokusgrupper med repræsentanter fra partneruniversiteter i hhv. Norge, Sverige, Finland, Danmark og på Island. Antallet af deltagere i disse varierede fra tre deltagere i hhv. Norge, Sverige og på Island, fire i Finland og fem deltagere i Danmark.

I forbindelse med afviklingen af fokusgrupperne, blev det indledningsvist fremhævet, at genstanden for evalueringen var Nordic Master Programme som koncept og ikke de specifikke programmer som sådan. Alle fokusgrupper havde fokus på konkrete anbefalinger til Nordisk Ministerråd med henblik på at gøre Nordic Master Programme endnu bedre i fremtiden.

Figur 10.2 nedenfor viser en oversigt over de i alt seks fokusgruppeinterview.

Figur 10.2 Oversigt over fokusgrupper

10.1.3 Lektorer, professorer og tutorer

Sideløbende med afholdelsen af de nationale fokusgruppeinterview blev der gennemført telefoninterviews med undervisere, der underviser eller skal begynde at undervise på et af de 10 Nordiske Masterprogrammer. Interviewene indeholdt såvel kvalitative som kvantitative elementer. Det bemærkes, at langt de fleste deltagere i de personlige interview og fokusgruppeinterview ligeledes har været videnskabelige medarbejdere fra universiteterne, som fungerer som undervisere på de pågældende programmer. Der er således lagt vægt på at gennemføre telefoninterview med de undervisere, der ikke har deltaget i øvrige dataindsamlingsselementer.

I telefoninterviewene var fokus specifikt rettet mod undervisningsmetoder, effekt og relevans samt merværdien af Nordic Master Programme sammenlignet med almindelige nationale masterprogrammer. I alt 16 undervisere har deltaget i telefoninterview, hvor udvælgelseskriteriet var, at den enkelte underviser havde kendskab til Nordic Master Programme som ramme for undervisningen. Det er ikke altid tilfældet, for eksempel i programmer, hvor studerende på Nordic Master Programme tager del i forelæsninger, der længe har eksisteret for andre studerende.

10.1.4 Studerende

Dataindsamlingen blandt studerende på de igangsatte programmer er gennemført som en webbaseret survey i november 2010. Spørgsmålene omhandlede de studerendes motivation for at ansøge, deres oplevelse af undervisningsmetoderne, studielivet og relevansen af deres program. Der blev sendt direkte invitationer med et link til surveyet til 63 studerende, og et åbent link blev sendt til 48 studerende via en administrativ medarbejder på et koordinerende universitet, idet det pågældende konsortium havde indgået afta-

le om ikke at udlevere de studerendes mailadresser. 55 af de studerende, der modtog spørgeskemaet, valgte at besvare det. Svarprocenten er dermed 50 %.

9.4.1 Afsluttende læringsseminar

Sidste led i dataindsamlingen bestod i et afsluttende læringsseminar med deltagelse af Nordisk Ministerråd, en international ekspert og flere igangværende såvel som helt nye Nordiske Masterprogrammer, der fik tildelt midler i 2010. Seminaret havde til formål dels at præsentere de foreløbige resultater af evalueringen, dels at skabe rum for refleksion og vidensdeling på tværs af de gamle og nye programmer og herigennem indsamle yderligere input til evalueringen i form af konkrete anbefalinger på de tre niveauer: Konsortieniveau, programniveau og nordisk niveau.